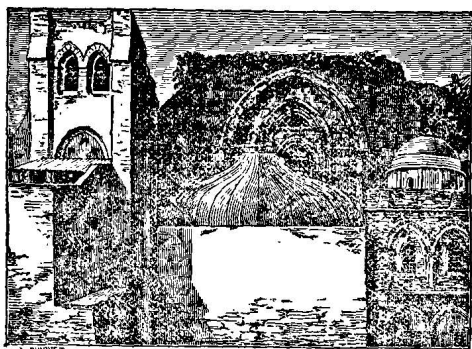

Մ Ի Օ Ն

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ԸՅԳԸՅԻՆ ԻՆԼԵՍԻԸԿԸՆ ԳԻՐԳԻՏԸԿԸՆ
ԵՒ ԻՐԴԱՐԸԿԸՆ

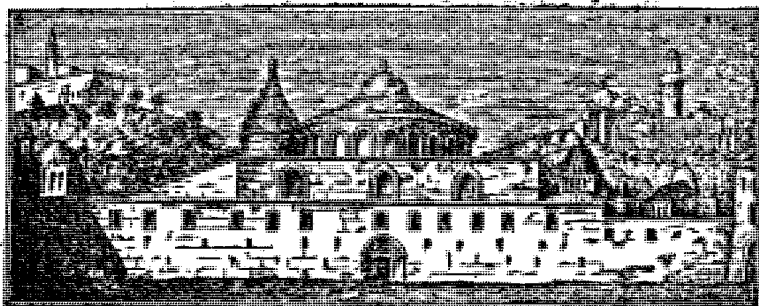
ՀՈՐԻՈՐԴ ՏԱՐԻ
ՇԼՅԱՆ ՄԻՐՍԵԱՅ

ՅԵՐՈՒՍԱԼԱԻՄ

Ի ՏԳԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՑ

1869

Մ Ի Ռ Ս

ՉՈՐՈՐԻ ՏԱՐԻ
ԹԻԻ 12.

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31
1869.

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

Յ Ո Ր Դ Ո Ր ԱԶԳԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ

Այն մեծ մարդիկը, կրօնից ազա-
տութեան սրտով բաղձացող բոլոր
բազմութիւնը՝ այսպէս հետեւեցան
իրենց սրտի զգացմանց գործադրու-
թեանը, (Նոնք անվեհեր ներկայացան
խորիստ Եղեղեանի մը առջեւ, անոնք
չիտաբուեցան այն վայրագ բանաւորի
մեծամեծ և սին խոստումներէն, որ
պէս զի Հայոց ազգը չի գրկուի Վրի-
տոսի ամենամեծ խոստումէն թէ՛ «Որ
խոստովանեցի զիս առաջի մարդկան,
խոստովանեցայ և ես զմեռն առաջի
հրեշտակաց ու Նոնք սիրով ինկան ի
րենց նախարարական պատիւէն, որ
պէս զի Հայոց ազգը պատուաւոր մը
նայ պատմութեանց էջերուն մէջ, ա-
նոնք պատերազմեցան սրտով բիրտա-
ւոր բանակներու դէմ, որպէսզի Հայք

հողով առեն գերութիւնը և անոնք
արկութեամբ նահատակեցան, որպէս
զի Հայք չի վեհերին ազգի և հայրե-
նեաց համար կեանքերնին զհեղձ ա-
նոնք թափեցին իրենց բազմաթիւ
արիւնքը Վարդապետի դաշտին մէջ, որ
պէս զի Հայոց ազգը այսօր և գարուն
ի դարս ոռոգուելով նոյն արեւմտի
կանգուն մնայ, ածի, ծիւ և դարգա-
նայ, (Հաւատիկ ազգաւորութեան ա-
մենախեղ և ամենանուիրական կե-
տը, բայէ, ինչ մեծ փառք ճշմարիտ
ազգաւորաց, սաքիւլ ազգին համար և
պէնիւ ազգին համար, հիւանդանալ,
սառապիւլ ազգին համար և մեռնիւ,
սիրով գարնեալ ազգին համար, եթ-
ջանիկ է այն ազգը, որոյ զաւակաց
որտեքուն մէջ միշտ վառ է այտ եւ
ռանգը:

(*) Հայրենականութիւնը, առ թիւ 11.

Այն ազգը ամենեւին երկրիչ չունի. նա եթէ թշուառութեանց անդունդն ալ գահավիժի երբեմն բռնութեան ձեռքով, դարձեալ երջանիկ է. եթէ հզօրին գերութեան չըթաններն ալ ծանրանան անոր վրայ, դարձեալ չի վհատիր, ըստ սրում օր մը չէնէ օր մը անշուշտ նոյն եռանդը բորբոքելով գութն պիտի յորդէ եւ բոլոր նոյն դժբաղդութեանց վերջ պիտի առայ. Հայրենասէր Սիմէոն մը միայն Փարսականի օտարէկ դարձած ժողովուրդը Նգիպոտսէն կ'ազատէ և թշուառութիւնները կը վերջացունէ. Ագգասէր Նիեմին խիստն նոյն ժողովուրդը Քաբէլնի գերութենէն կ'ազատէ եւ իւր սիրելի հայրենիքը կը դարձունէ. զգօն Օօրաբարէլ մը Ղարեհին շնորհալը Երթմանտաւով թագաւորին բոլոր պարգեւաց մէջ իւր աւերակ հայրենիքը կընտրէ և աւոր շինութիւնը կը խնդրէ, կորսով Սակաբայեցիք դարձեալ հայրենեաց սիրով ագեւորած գոռազ եւ ամբարիշտ Նախաբէլ կը խոնարհեցունեն և կրօնի սրբութիւնը նորա պղծութենէն անտարատ կը պահպանեն:

Այսպէս էր նա եւ երբեմն մեր ազգն ալ. բարէ, երջանիկ էր այն ատեն. այն, մեր հայրենիքն ու մայր Հայաստանը, երբ իւր ծոց ասանկ կորիւններ կը սնուցանէր, զաւակներ որք իրենց արի քրտերուն մէջ հայրենեաց սէրը իբր նուիրական եւ իբր ամբիժ կայծ անշիջանելի կը պահէին. Նա չէր վհատած նոյն իսկ այն ատեն երբ իւր արքայական թագն ու գաւազանը կորուսած այրի կը նստէր. այն կը ծիծաղէր նա Յունական խառամանկութեան վրայ, և կը ծագրէր Պարսկական յուսահատ կասաղուութիւնը. ըստ սրում քաջ կը ծանաղէր նա իւր սրգիքը. գիտէր որ անոնց

համար սուրբ էր հայրենիքը, սխալութիւն էր Հայաստանը և սիրելի ազգութիւնը. մինչդեռ ի մեծ դժբաղդութիւն, ներկոյ դարուն մէջ շատերու սկանջին սովորական և աննշան դարձեր են սոյն բառերը, շատերը անմըտութեամբ կը ծիծաղին սոյն բառերուն վրայ և շատերուն անձանթ են գրեթէ սոյն բառերը. Աստի հիմայ աւելի դժբաղդ է մեր Ագգ. քան թէ այն ատեն, երբ Շահաբասայ, ի նկթմութիւն և Տէնիկիլսանի արիւնշար բաւ սուրերուն զօհ կ'ըլլար. այն այն ատեն աւելի երջանիկ էր կ'ըլլէ՞ մեր ազգը, ըստ սրում հարսածանքը հեթանոսութենէ էր և յայտնի, որով և Հայաստանի զաւակաւիք որոյ գէ՞մ սուր բարձրացնելով կամ փառաւոր նահապետ կ'ըլլային և կամ յաղթելով բռնութեան, ազգութիւնը անտարատ և անխախտ կը պահպանէին. իսկ հիմա յայտնի բռնութիւն չի կոյ հեթանոսներէ, այլ գաղտնի հետամուտութիւններ. Պապական և Յունական եւ կրօնի հրապոյրներ, որք իրենց գաղտնի նպատակը քրիստոնէական սիրոյ պատրուակաւ սքողած՝ կը յաշտին ատեն ատեն մեր Ագգի միամըտութիւնը պատրիկ և անկից մաս մը կորցնելով իրենց մէջ անհետացնել. և ի հարկէ այսպէս պիտի ըլլայ, վասնզի փորձուած ճշմարտութիւն մ'է, որ յայտնի բռնութիւնը, մարդու զգալունները կ'արթնցունէ, և հաստատամտութիւնը առաւել կ'ամրապնդէ և կըկողովուրէ. իսկ գաղտնի հետամուտութիւնն ու պատիւը երեւոյթը մարդը քնացնելով, յանգագաստից իւր մութին մէջ լարած թակոյրդը կը ձգէ:

Նաւասիկ այս է մեր ազգի տարտամ վիճակը. մեր ազգի մեծ մասը նոյն քնոյն մէջ կը խորդայ այսօր. չաւ երբ նոյն որոյ պիճներուն բարոյութիւնը

կը տատանին անգիտութեամբ ։ Սոյն մահամբը ժողովուրդը նոյն վտանգներէն ազատելու համար զօրաւոր ձեռքերու կը կարօտի ։ Ճշմարիտ ազգաւեր և հայրենաւեր սրտերու պէտք ունի ։ Սէր եւ ուրեմն մեր ազգասէրները զոր ունիմք կը կարծենք ։ Ինչո՞ւ չեն փութար և սոյն վնասաւց առաջն առնուր ։ Ուր է անոնց այս և ասոնց նման ազգաչէն գործերը , ոչ ապաքէն “ Ի գործոց իւրեանց ծանխիք զնոստ ըստ ։ մարդկութեան բարերարը ։ Կը տեսնենք պատմութեանց մէջ մեր ըսքանելի նախահայրերը , որք ճշմարիտ հայրենասիրութեան և ազգասիրութեան փառաւոր տիտղոսը կը կրեն ։ այս քաջասիրտ մարդիկ ըլ խօսքով չեն ստացած այս պատիւը , այլ իրենց արժանաւոր գործքովը ։ Ենք ազգին բարիք գործած են այն դարերու մէջ ուր արդարութիւնն և իրաւունքը նշանակութիւն չունէր ։ Իրաւունքը հզօրին էր , և գործ տեսնողը զենքը , վասն որոյ ազգը սիրել և անոր օգուտը պաշտպանել , կեանքը վտանդի գնել ըսել էր ։ Վասն զի իրաւանց պաշտպան հայրենասէրը պարտաւորէր՝ զէն Ի ձեռին պատերազմի գաջա իջնար ։ հան կամ մեռցնելով անիրաւը՝ իրաւունց տէր ըլլար ։ կամ մեռնելով պարտականութենէ ազտ ըլլար ։

Իսկ հիմա մենք , որ ծծ ։ դարուն մէջ կ'ապրինք , գոր մը ուր արդարութիւն և իրաւունք կը թափաւորէ , ուր աւրութիւնները անխնայ կ'աշխատին հաւատարմութիւնն ։ ու ազատութիւնը արմատացնել ժողովրդեան մէջ , ուր ազգի մը յառաջադիմութիւնը իւր կամքէն կ'սխալ է ։ մանաւանդ () ա մանեան Իարեխնամ Տէրութիւնը , այնպիսի արօժնութիւններ շնորհած է իւր հոյատուկաց , որք յառաջադիմութեան փոփաքող ազգոց առջեւ

ընդարձակ առաջընթաց կը բանան ։ առ նորգել իրենց նպատակակէտը հասնելու ։ Ենք որ այն դարու մէջ անգամ մեր նախահարց ազգաչէն գործքերէն զուրկ կը գտնուինք , Բնչպէս կը համարձակինք ուրեմն զմեզ անոնց որդիքը անուանելու ։ ոչ ապաքէն “ որդիք Երթահմու՝ զգործա Երթահմու պարտին գործելո ։ Ենք որ առգի սիրոյն համար կեանք պատիւ մի , անգամայն կը զոհէին ։ մենք ինչո՞ւ կը զննանք ուրեմն ազգին յառաջադիմութեան համար մեր օգնութիւնը ։ Ճշմարիտ է որ ազգասիրութիւնը միշտ զոհողութիւն կը պահանջէ , բայց ժամանակին համեմատ զոհողութեան աստիճանն ալ կը մեղմանայ ։ Իրկաց դարու մէջ ազգասիրութիւնը շրտ մեծ բանի չի կարօտիր ։ միայն գործունէութեան պէտք ունի նա , կամ լաւ եւս է ըսել՝ որտի և զգացման ։ սիրտ և զգացում կրող ազգասիրին միջոց չի պակսիր իւր նպատակին հասնելու համար , եթէ ունիա սիրտ եւ կամք ազգին բարեացը աշխատելու ։ կը տեսնու շատ պարագայներ որ քեզ ձեռնտու կ'ըլլան քանի որ այսպէս է ։ քանի որ ժամանակը և պարագայները մեզ կ'ընդուն և մենք չենք յառաջանար ։ Բնչ կը նշանակէ ուրեմն այս անաարբերութիւնը , չէ որ անզգայութիւն ։ այո՞ շեշտելով կ'ըսեմ , անազգայութիւն ։ վասն զի եթէ մեր ազգին կառավարութեան գլուխ անցնող գործակատայները զգացում ունենալին և նոյն նուիրական պաշտօնոր փոխանակ իրենց կրից գործիք ընելու ճիշդ իւր նպատակին գործածելին , հիմա մեր ազգը այս վիճակին մէջ չէր հեծեր ։ Օգաւ և գործել , ահա այս է որ մարմնոյ մը կենդանութիւն կուտայ ։ ուրեմն եթէ կ'ազնեք ապրի՞ պէտք է գործենք ազգաչէն գործեր ,

փասն զի անգործութեան հետեւանքք
մահ է ք

- Սեր Խաթահարց թշնամին բռնու-
թիւնն էր ք անոնք այս բռնութեան
դէմ ապգային իրաւորներ պաշտպա-
նելու համար միջոցներ կը գտնէին ք
զորանոցներ կը հիմնէին ք փորձ քորք
կը արտադրասէին, ք Հաղարար գրօշք
պարզելով բռնութեամբ բռնութեան
կը յաղթէին ք Սեր սիրերիմ թշնամին
առգնիւղ ազիտութիւնն է այսօր ք ու
բռն Խաթախիթ ձիւաններուն անկ
կը հեծեն, հաղարար թշնամ ան-
հասներ ք որք մեր ապգային մարմինը
կը փազմեն ք Տգիտութեան տապալիւն
է քառասորութիւնն առ յառաջսդի-
մութիւնը ք յառաջագիմութեան հա-
մար հապկաւոր են առաւմարտներ ք
որ միակ գարման պիտի ըլլան մեր առ-
գային ախարութեան ք ան է ուրեմն
մեր ազգասիրութեան Եւանդը առ
անարարագախը, ինչո՞ւ չենք փութար
ազգին գերութեան շղթան խլել և
անարարաւորութիւն պարզեւել քանի
որ մերաւարը ազիտութիւնն է պէտք
է որ մեր գաղտը զօրութիւնը անար
գէմ գարձուններ ք ձայն տանք իրաւ
բռն ք բռնեք դիտք ք առաւմարտն-
ներ կառուցանեք ք առաւմարտներ
հաղարարներ, ճշմարիտ ազատութիւն
սիրող բանակներ կազմեք ք լուսաւ-
որութեան խորհրդաւոր գրօշք պար-
զեք ք մասն զօրութիւնը կրկնապատ-
կենք ք դրենք կարդանք խօսինք ք ի
լուր աշխարհի քարոզենք ք ինչ որ ճիշ-
մարիտ է ք ինչ որ արդար է ք ինչ որ
բարի է և ինչ որ օգտակար է ք լյա
է ապգասիրութեան յատկանիւղ ք առ-
գայինք ք այսպէս պէտք է գործենք ք
եթէ ճշմարիտ ազգասէր ենք ք հաղի-
ներ պէտք է պատրաստենք որ աստե՛ն
ստութիւնը ք աստե՛ն փառութիւնը ք
գաղա՛ն շողորմութենէ՛ն ք սլոգան

անկողն փառասիրութենէ՛ն ք հաղանեն
ազիտութիւնը և փառաստե՛ն տնոր
մարդ կային մտաց միմարտին վրայ
սիրան խաւարը ք սիրեն ըստ, սիրեն
ճշմարտութիւնը և բարին ք լյաբան
մեծ է ք հառաւորի ճշմարիտ ազգասէ-
րին պաշտօնը ք լյախցէք ք ուրեմն առ-
գատէրներ ք գործունեաց և ժաշան
եղեք ք փութեալը վերստին փութելը ի-
մարտութիւնն է ք փութ առէք քանցեալ
և ներկայ անհամար հակադիր դէպ-
քերէն ք որոյ կրկեքն առ վարկենէ՛ն ի
վարկեան կը շրջեն ազգերու ճակո-
տապիրը ք առնցմէ մին ի խաւար կ'ա-
ռաջնորդէ մարդը ք և միւր ի ըստ ք
հոն ուր բանը իւր բողոր շքեղութիւն
կակսի փայլել և վեհութեամբը սիրել
մարդուն վրայ ք հոն առ մարդը առ
ապրիմութեամբ կ'ըլկսի բարձրանալ
և վեհմանալ ք հոն առ մարդու հաղին
ազնուանալով և նրբանալով կ'ըլկսի
սիրել այն ամենը ինչ որ գեղեցիկ է
և ինչ որ բարի և ասեղ այն ամենը
ինչ որ շար է և հաղւոյ բարեմանո՞ւ
թեանց ուղեւանիւղ ք հոն այն լուսոյն
մէջ միայն պիտի կարողանան մարդիկ
հասնիլ այն կատարելութեան ք որոն
համար ստեղծուած են և զոր օրինաց
առ մարդտէլից լուսնն ՝ իստաք պաշ-
հանք է մարդկային ազգէն ք ք լյա
րուք կատարեալ պաշէ և հայրն ձեր
երկնաւոր կատարեալ է ք ք Հոն նաեւ
մենք Հայքս պիտի սղովենք ճշմարիտ
հայութիւն, ճշմարիտ ազգութիւն և
ճշմարիտ հայրենասիրութիւն ք ք

Հոն գարձեալ Հայ իշխանագուներ
ըր սիրտի վարժին ՝ որգաններ ըլլալու
Հայ կղերը ՝ եւանդներ և Հայ ժող-
վուրդը եր ք գորու ժողվուրդ ք լյա
է անհա ճշմարիտ ազգասիրի մը ծն-
գարու մէջ առ իւր ազգն սեռեցած
պարտաւորութիւնները ք ասոնք են
ճշմարիտ ազգասիրաց վեհագոյն գոր-

ձերը փայտ գործքերով անոնք կրնան
 ճանաչուիլ ազգին եւ քոյր մարդ-
 կութեան Եւ ասոնցմով միայն ամ
 քառուստ մէջ ամոքք մը արժանաւոր
 կրնայ կրել իւր կուրծքին վրայ ճշմա-
 րիտ ազգասիրութեան տիպուղար ։ (Եւ
 ահա այս ամեն բարեաց սիրտի կրնայ
 արժանանալ մեր ազգը այն ասոնն
 իբր ամեն Հայ անհատ զգայ որ դա-
 տարակալութեան իւր շնչած օդին հա-
 ւասար պէտք ունի խոտոտվանի բանիւ
 Եւ գործով որ իւր փառքը ազգի փա-
 ռաստրութեան մէջ է և իւր մարդ-
 կային կոշուէր յառաջագիւլութեան
 և կատարելագործութեան մէջ ։

Ա. Գ. Շահանշահ ԼԻԿԱՅԷ:

ԿԵՆՍԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ ՊԱՍՔԱԼԱՅ

[illegible]

Դ Վյատկէս նա անձամբ ինքն իրեն նը-
 կարագիրը բրած էր, որովհետ զի շարու-
 նակ իրեն աշտոյ առջեւ այն շաւիղը
 տեսներով օրով Վստուած զինքը կ'ա-
 ռաջնորդէր, չը կարողանայ երբէք ան-
 կէց խոտորիլ, Վյնչափ արտաքոյ կար-
 գի ձիւրքերը միանալով իրեն մոքի մե-
 ծուԹեանը հետ, չը զօրեցին ե.ա ար-
 քէէ բլլալ անոր այն սքանչիլի պար-
 զասիրութեանը՝ որ նորա կենաց բո-
 ժը մնացորդին մէջ փայլելով, զանի-
 կա գործագիր կը հանդիսացնէր մե-
 ծաւ ճշդութեամբ այն ամեն պարտա-
 ւորութեանց որը կրօնի կը հային և
 Սաստիկ սէր մը ունէր նաեւ առ Վյա-
 աւածային պաշտամունս մանաւանդ
 Վաւթի նուագները՝ պոոց մէջ զար-
 մանալի բաներ կը գտնար, իրեն բա-
 լար աւջ զրաւած էին, այնպէս որ

բերելու թվում ժը կը զգար զանոնք կրճ
կնելով, ժանաւանք 48 զլայն փոքր
րիկ սրտաշարժ տուները, Նոր նա ի բ
բարեկամաց հետ Սաղմոսի գեղեցկու
թեան վրայ կը խոտէր, այնպէս կը ցաւ
փշտակուէր մօտքս մկնէւ ինկայեղ
երեւել զի մօղոններուն ք եւ այս մօտ
խոհում թիւնք զինքը զգայուն գարձու
ցած էր դէպ ի այն սամն բաները
որոնցմով մօրք կը քանայ զ՝ստուած
սպասունք, որոնք եւ մէկուն մէջ
թերի գանուած չէր եղալարու

Երբոր իրեն ամեն ամա հրաման նախը կը ղըլաւէր, ինչպէս շատ անգ ղեր ասորբու թիւն է կ'ընեն : զարմա նալի յարգանք մը կ'ընդունէր զանոնք և ամին օր անոնց զմի ք կը պատմէր Բ իսկ իրեն կենաց վերջին չորս տարի ներսն մէջ, որովհետև կարողութիւն չունէր աշխատելու : Բուսի միակ զբօսանքն էր այցելութիւն ընել Լ/կն. ղեցեաց Բ ուր կային սրոց մասունք ներ դուրս հանուած և կամ որ և իս ցէ հանդէս և ասոր համար տանալ ցոյց մը և Բ անէր Կ որով ան ղետը տեղեակ կ'ըլլար Բ ուր մասնաւոր ջեր մեռանդն Լ'ստուածապաշտութիւն կը տեսնէր և այս ամենը այնպիսի բաւ րեպաշտութեամբ կը կատարէր Կ որ ան մէն ուսնողները կը հիանային Բ եւ այս եղաւ առիթ այն ընտիր իտքիմ ղոր առաքինի և լուսաւորեալ անձ մը բաւ : « Լ'ստուածային շնորհք՝ փոք ըրիկ բաներու միջոցաւ մեծ մտքերու մէջ կը յայտնուի, իսկ մեծամեծ բա ներու միջոցաւ հասարակ մտայ մէջ Կ :

Ըյա մեծ պարզամտութիւնը մանաւանդ այն ատեն կը յայտնուէր, երբ մարդիկ իրեն հետ Ըստուծոյ վրայ կը խօսէին, և կամ ինքնին խօսք կը բռնար անոր վրայ, այնպէս՝ որ նոյն թիւ մահուան ժամանակներուն մէջ գիտէ նոսրան և առարկնի կղերական մը՝ որ

իրեն խնդրանաց համեմատ ղնիքը տես-
նելու եկած էր, մէկ ժամ ամբողջ ի-
րեն մօտ կենալէն զինի այնպիսի հա-
ճութեամբ մը անկից ելաւ, որ ինձ ը-
սաւ. « Ինչեք, միւթթառեցեք, ե-
թէ Տէրը ղնիքը կը կոչէ, գութ շատ
տոթիմ կամ նիւթ ունիք գողեւու այն
շնորհքները՝ զորս անոր տուաւ » Եւ
միշտ անոր մեծամեծ ձրից վրայ զար-
մանքս յայտներ եմ, առկայն երբեք ա-
նոր այն մեծ պարզամտութիւնը եւ
յստակութիւնը չէի նշմարած՝ բայց
եթէ հիմա, առիկա անհամեմատ ձրիք
մ' է այնպիսի մտքի տէր եղող անձի
մը վրայ, ինչպէս որ ինքն է, ուստի
ամենայն յօժարութեամբ կ'ուզէի ի-
րեն տեղը ըլլալու »

Արքայն Ատեփաննասի ժողովուրդա-
պետը՝ որ եղբօրս հիւանդութեան ու-
տեն տեսած էր արդէն անոր վրայ մի
և նոյն բանը, ուստի ամեն ժամանակ
համարձակ կ'ըսէր՝ Թէ մանուկ մ' է
առիկա, խնարհ է և մանկան մը հը
նաղանդութիւնը աւելի, Եւս պարզ
մտութիւնն է որ անոր ամենայն ազա-
տութեամբ իրեն սխալանքները յան-
ցանքները խստովանիլ կուտայ, և
առանց ընդդիմութեան կ'ընդունի
այն խորհուրդները՝ զոր իրեն կուտան,
Եւրօրս մտաց անհնարին աշխուժու-
թիւնը՝ երբեմն զինքը այնպէս անհամ-
բեր կը գործունէր որ զանկայ հա-
ճելու համար քաղաքի ան աշխատու-
թիւն կը քաշէիլը, բայց երբ իրեն կը
զեկուցանէինք կամ ինքնին կը նշմարէր
Թէ իրեն անհամբերութեամբ մէկը
զայրացուցած էր, անմիջապէս անոր
առջիմ կ'առնէր իւր այնպիսի քաղցր
կենակցութեամբը և այնպիսի քարե-
րարութեամբ, որ երբեք այս պատճա-
ռաւ մէկուն քարեկամութիւնը չկոր-
սնցուց, Եւ բանամ համառօտեւ, վա-
սրնդի ամեն մէկ պատահման ամեն պա-

րագաները չեմ ուզեր մանրամասն նշ-
կարագրել. ուստի կըսկիմ ահա պատ-
մել նորա վերջին հիւանդութիւնը »

Եւս՝ անհնարին անախորժութե-
մը սկսաւ իւր մահէն երկու ամիս յա-
ռաջ, իւր բժիշկը խորհուրդ տուաւ
իրեն զժուարամարտ բաներ չղուեւ
և ներսիդին յատակել կամ մաքրե-
լայս վիճակին մէջ եղած ատեն նշա-
նաւոր գործ մը գործեց, որ գարձաւ
իւր ընկերատիրութեան արդիւնքն էր
Եւսի մարդ մը իւր բոլոր ընտանիք
վը եղբօրմէս յօժարակամ տրուած
տան մէկ սենեկին մէջ կը բնակէր, ու
րուն կուտար նաեւ փայտ և ուրիշ
բաներ միմիայն ողորմածութենէ շար-
ժեալ, վասն զի անորմէ և ոչ իսկ ծա-
ռայութիւն մը կը պահանջէր, այլ մի-
այն տան մէջ միայնակ չը մնալու հա-
մար, Եւս մարդը որդի մը ունէր որ
այն ժամանակին հիւանդացած էր ծա-
ղիկ արտով. եղբայրս՝ որ իմ ծառա-
յութեանցս հարկաւորութիւնը կը
գար, սկսաւ վախնալ որ չըլլայ Թէ իմ
զաւակացու համար՝ հոն երթալու եւ
կիւղ մը կրնմ ես արտի մէջ, Եւս մը
տածութիւնը զինքը ստիպեց հիւան-
դէն բաժնուիլ. բայց որովհետեւ կ'եր-
կնէր նաեւ որ գուցէ այս բնակու-
թեան փոփոխութիւնը վտանգաւոր
ըլլայ անոր, ուստի լաւ համարեց որ ին-
քը փոխադրուի մեր տունը, լսելով
Թէ « Ինձ պակաս փոխադ կայ այս փո-
խադրութեան մէջ, ասոր համար ինձ
պէտք է ձգել տունս » Եւսպէս յու-
նիս 29 ին մեր տունը փոխադրեցաւ
իւր տնէն, ուր վերստին չը մտաւ եր-
բեք, վասն զի երբեք օրէն յետոյ սա-
տիկ խիթ մը վրայ դաւով բոլորովն
քուն ըսածդ բարձաւ իրմէ, բայց ու-
րովհետեւ մտքի կորովութիւն և եւս
մեծ քաջութիւն մը ունէր, սեւա-
իւր անհնարին ցաւերուն կը դիմար-

նար զարմանալի համբերութեամբ ։

Երբեք չէր թողոր որ մէկը փոր-
րիկ ծառայութիւն մը իրեն մատու-
ցանէ, ինչպէս և մինչեւ անգամ ա-
մեն օր կ'եղէր անձամբ իրեն դեղերը
առնելու, իրեն նայող բժիշկները սեռ
նեղով նորա ցաւոց օր քան զօր սասա-
կանալը ։ Բայց որովհետեւ երակաց շար-
ժումները ալէկ կը գտնէին և թէ փո-
փոխութիւն մը եւս կամ ջերմի երե-
ւոյթ մը չըլլալով, կը յուսացնէին որ
վտանգ չի կար . այսպէս շարունակ այս
բառերը գործ կը դնէին . « Վրասնդի
ստուերն անգամ չի կայ Կ . Բայց և
այնպէս չը նայելով եղբայրս այս խօս-
քին , և մանաւանդ տեսնելով որ իւր
ցաւոց շարունակութիւնը զինքը սառ-
տիկ կը տկարացնէր , իւր խիթին չոր-
րորդ օրը Պ . Ժողովրդապետը իրկեց
բերել տուաւ և խոստովանեցաւ .
« Ես գործը մեծ ազմակ հանեց , ի-
րեն բարեկամներէն մէկ քանին ստիպ-
ուեցան գալ զինքը տեսնելու լի եր-
կիրով » ։ Եւ իսկ բժիշկները այնպէս
զարմացան որ յայտնեցին իրեն , թէ
այս երկիրդ նշան էր զոր իրմէ չէին
յուսար . Եղբայրս այս յուզումը տես-
նելով , զոր պատճառած էր իւր խոս-
տովանութիւնը , բաւականին նեղա-
ցաւ և ինչ ըսաւ թէ . « Ես կամեցայ
հաղորդուիլ , բայց կը տեսնեմ որ մար-
դիկ զարմացած են իմ խոստովանու-
թեան վրայ , և այսուհետեւ այլ չը
զարմացնելու համար նախամեծար կը
համարեմ յապաղել զայն » ։ Եւ Պ .
Ժողովրդապետը եւս այս կարծիքէն
ըլլալով չը հաղորդուեցաւ . Սակայն
իւր ցաւը կը շարունակէր . և որով-
հետեւ Պ . Ժողովրդապետը երբեմն
երբեմն զինքը տեսնելու կուգար իբր
այցելու , ուստի և ոչ առիթ մը կը
կորսնցնէր խոստովանելու , և բան մ'
ալ չէր ըսեր ուրիշն զանոնք չը վեր-

դովելու համար . որովհետեւ բժիշկա-
ները կ'ապահովէին զամենքը թէ
վտանգ մը և կամ երկիրդ մը չիկար
անոր հիւանդութենէն , և յիշաւի
նուազութիւն մը տեսնուեցաւ իւր
ցաւոց , այնպէս որ երբեմն իւր սե-
նեկին մէջ տաքի կ'եղէր . Բայց բոլր-
րովն զինքը չը թողուցին , և երբեմն
եւս կը վերադառնային , ուստի սկսե-
րէին զինքը նիհայցնել , և ասիկայ այն-
չափ չէր վախոյնէր բժիշկները . բայց
ինչ որ ըսէին , եղբայրս կը կրնէր թէ
ինքը վտանգի մէջ էր , և չը դադարե-
ցաւ երբեք խոստովանելու որքան ան-
գամ որ Պ . Ժողովրդապետը իրեն մօտ
եկաւ , եւ այս միջոցիս էր , որ իւր
կտակը ըրաւ , որուն մէջ երբեք աղ-
քատները չը մոռցուեցան . Հրամա-
նեց սաստիկապէս , որ ալ բան մը չը
որուի անոնց , որովհետեւ ինչ ըսաւ
եթէ Պ . Փերիէ Փարիզ երթայ և հա-
ւանի , իրեն բոլոր բարիքները աղքա-
տաց պիտի ընծայեր . վերջապէս մտա-
քին և սրտին մէջ աշխշ չունէր բայց
միայն աղքատները , և երբեմն սրտին
զեղումը դուրս թափելով կ'ըսէր ինք
« Ինչու համար ես բան մը չըրի աղքա-
տաց համար , թէ պէտեւ շարունակ գէոց
'ի աղքատները մեծ սէր մը սրտիս մէջ
տածեցի Կ . Եւ ըսի իրեն թէ » ։ Որով-
հետեւ բաւականին ստացուածք չու-
նէիք անոնց մեծ օգնութիւններ ը-
նելու Կ . որուն նա պատասխանեց .
« Որովհետեւ ես չունէի մեծ հարու-
տութիւն անոնց օգնելու , պարտաւոր
էի սակայն իմ ժամանակս և աշխա-
տութիւնս անոնց նուիրել , և ահա
ասոր մէջն է իմ թերութիւնս , և ե-
թէ բժիշկները ճշմարիտ կը խօսին , և
եթէ Լիտուան այս անգամ եւս ինչ
չնորհէ իմ տուողութիւնս , որոշած
եմ որ երբեք ռուսի պաշտօնի կամ տ-
րիշ պարտանոց չը պիտի տամ իմ անձօր

բայց միայն աղքատաց ծառայելու և Վրայիսի գգայմանց մէջ էր ահա, ուր տէրը զինքը կոչեց ։

Լիցայրս՝ իւր եռանդնայլից ազ- քատուիրութեանը հետ այնպիսի զար- փանալի համբերութիւն՝ մը կը միացու- նէր, որ իրեն շուրջ եղող անձանց մե- ծապէս օրինակ կ'ըլլար և կը զարմա- ցունէր իսկ զանոնք, և որոնք որ վիշտ և ցուռ կը յայտնէին զինքը այնպիսի վիճակի մը մէջ տեսնելնուհ համար, պատասխան կ'ըստանային այսպէս. « Ի՞մ կողմէս չե՞մ ցաւիր և կ'երկնչիմ և անտղջութենէս, « ի՞րուն երբ պատ- ճառը կը հարցունէին կ'ըտէր, « ի՞րովնե- տեւ էս կը ճանչնամ անտղջութեան վտանգները, և հիւանդութեան օ- քունտները ո՞չ Գարձեալ իրեն ցաւոց ամենաառասովկ ժամանակը, երբ կը տեսնէր որ իրեն վնայ կուլային, կ'ը- տէր. « Ի՞մ վերայ մի լաք և մի զին ող- բաք, հիւանդութիւնը՝ ամեն քրիս- տոնէից բնական վիճակն է, վասն զի անով մարգը չարութիւն գործելէն կը դադարի, ինչպէս որ՝ պէտք էր ամեն ժամանակ այնպէս ըլլալ, անով զգոյա- րանաց հաճաքներէն կը զրկուի և ա- մեն չահելէ անմասն, ազատ տանն կիրքերէ որ կը տառապեն զմարդ իւր կենաց ամեն վայրկեանին մէջ. վերջա- պէս ազատ է փառասիրութենէ Եւգա- հութենէ՝ միշտ մահու ակնկալելով, Վրիստոնէի մը կեանքը՝ պէտք է՞ մի որ այսպէս անցնի, Լիցանիսութիւն մը չէ՞ մարդուն, երբ ինքզինքը այնպիսի վիճակի մը մէջ կը գտնէ ի հարկէն, ուր պտիպուած էր՝ արդէն ըլլալ, և թէ իրեն բան մը չըմիար ընելու. բայց մի- այն խոնարհութեամբ և անդորրութե- հնոգանգել, այս պատաճառաւ այս շնորհքը միայն կը խնդրեմ աստուա- ծային գթութենէն ։ Լիցա այս բոլոր նեղութեանց և չարեաց տես ինչ միտ,

բով կը դիմանար և կը համբերէր, ։ Ըստ կը բողջար հաղորդութիւն առնուլ, բայց բժիշկները ասոր դէմ կը դնէին, ըսելով թէ չի կրնար ծոմ կենալ, միայն թէ գիշերուան ժամա- նակ կարելի է, բայց այսպէս պատշաճ չէին դատեր անանց մեծ պարտու- րութեան կատարելու, և թէ սուրբ Խորհրդէն ճաշակելու համար պէտք էր մահուան ճգնաժամին ըլլար, զոր իր փոք չընչմարեղով չէին կրնար այս Խորհուրդը տալ իրեն, Լիցա ընդդի- մութիւնը՝ զինքը կը զայրացունէր, բայց ստիպուած էր տեղի տալու ։ Սակայն իւր տկարութիւնը կը շարու- նակուէր կրկին, որուն համար պատ- ուիրեցին ջուր խմել, որ արդարեւ զինքը մեծապէս հանգստացուց ։ Բայց, օգոստոսի 6 ին էր, թմրութիւն մը ե- կաւ վրան՝ սաստիկ գլխու ցաւով մը հանդերձ, և թէպէտ բժիշկները ա- սոր վնայ չը զարմացան, և թէ զինքը կ'ապահովեցին թէ այս ուրիշ բան չէր բայց միայն ջրոց չոգին, բայց եղ- բայրս ուղեց խոստովանել, և անհա- ւաստել թմրանմանքներով խնդրեց, որ հաղորդութիւն եւս առնէ, և թէ յանուն Լիցաուծոյ միջոցաւ մը թող անառն առնուի այն արգելքներուն, որք մինչ ցարդ յերեւան ելան. և այն չափ ստիպմանքներ ըլլաւ ասոր հա- մար, մինչև անձ մը որ ներկայ էր, ըս- կըսաւ զինքը մեղադրել, թէ անհան- դատութիւն ունիս. թէ պէտք է բա- րեկամութեամբ հաւատառ, թէ աղէկ վիճակի մէջ ես, թէ տկարութիւնդ գրեթէ լիցներ է, թէ միայն ջրոց չո- գին կայ, և թէ իրաւունք չէ որ բե- րել տաս սուրբ Խորհուրդը, զոր ա- լելի լաւ է ուշացնել եկեղեցոյ մէջ կատարելու համար ։ Լիցա եղբայրս պատասխանեց. « Ի՞նչ մը իմ ցաւս չըլլար, ուստի կը խորուին իմ գլխ,

խուս ցաւը արտաքին կարգի զօրաւոր է : Իսկ և այնպէս տեսնելով այնպիսի մեծ ընդգիծութիւն մը իւր բաղձանաց դէմ, չիշտեց այլ եւս անոր վրայ խօսք բանալ, բայց ըսաւ « Դժուար հետեւ մարգիկ չի կամեցան այս ջը նորհրդը ինձ ընել, կ'ազնւանոր թելին ընցունել բարի արարքով, և եթէ չը կորայի հազարգակթիլ գլխուն հետ (Նոտիս) կ'ազնւանել նոյն ընել աւոր անգամաց հետ, ասոր համար մտաւ Ենդի թէ ինձ պէտք է ասան մէջ ազքատ մը ունենալ, որուն մի է նոյն հոգացողութիւնները ըլլան ինչպէս ինձ, առանձին պահագահութիւն ընեն իւրինամբ տանին, վերջապէս երբէք իւրաքուրթիւն մը չըլլայ իմ և անոր մէջ, որդէս զի սա մօտիմարութիւնը ունենամ թէ՛ կայ աղքատ մը որ ինձ պէս կը հոգացուի, առատութեան մը մէջ ուր կը գտնուի ես. որովհետեւ մի և նոյն ժամանակ երբ կը մտածեմ որ ես այսչափ աղէկ եմ, և թէ կայ անթիւ բազմութիւն աղքատաց, որոնք աւելի հիւանդ են քան զիս և միանգամայն զուրկ ամենահարկաւոր բաներէն, այս ինձ մեծ վիշտ կու տայ զոր չեմ կրնար կրել, և այսպէս կ'աղաչեմ, Պ. Եղիշտեցի պատէն ինդրեցէք որ հիւանդ մը գտնէ ունեցած նպատակիս համար ր :

Իսկ ժաման Պ. Եղիշտեցի պատէն մարդ խրկեցի, որ իմացուց թէ այն պիտի փոխադրութեան վիճակի մէջ գտնուող հիւանդ մը չիկայ. բայց խօսք կու տամ որ ինքը երբ առողջանայ, կը գտնեմ միկոյ մը իրեն մարդասիրութիւնը 'ի գործ դնելու, յանձնելով իրեն ծերունի մը՝ որուն վրայ թող խնամք տանի իւր կենաց բոլոր մնացորդին մէջ. որովհետեւ Եղիշտեցի պատէն կասկած մը չունէր անոր առողջանալուն վրայ : Իբրեւ տեսաւ եղիշտեցի

որ չէր կրնար իրեն տան մէջ աղքատ մը ունենալ իրեն հետ, զիս աղաչեց որ իրեն շնորհք մը ընեմ, այն է զինքը աղքատաց հիւանդանոցը տանել տամ, որովհետեւ աղքատաց ընկերութեան մէջ մեռնելու ստատիկ իղձ ունէր : Եւ իրեն ըսի թէ՛ բժիշկները յարմար չեն գտներ այժմեան վիճակիդ մէջ տեղւոյ փոխադրութիւն ընել. որուն վրայ շատ տրոմեցաւ. ինձմէ խոստումն առաւ որ եթէ քիչ մը հանգստութիւն գտնէ, իւր այս խնդիրը կատարեմ : Ապա այս գլխու ցաւը քանի գնաց տատկացաւ, որուն կը տոկար այնպէս՝ ինչպէս միւս ամեն նեղութեանց եւ չարաբանաց, այսինքն առանց դժգոհութեան, և մէկ անգամ օտարոմբելի լիցին էր՝ ինձ աղաչեց խորհրդակցութիւն մը ընել, բայց իսկայն կ'սկսածի երթալով ըսաւ. « Եղիշտեցի որ այս խնդրոյս մէջ թերի գտնուեցաք, շատ չորսնելով, սակայն ես չեի ձգէր զոյն 'ի գլուխ տանել, և բժիշկները պատուիրեցին որ չիճուի խմէ, միշտ ապահովեցնելով որ վտանգ մը չը կար, եւ թէ այս ուրիշ բան չէր՝ բայց եթէ նիհարութիւն խառնուած ջրոց գողութիւն հետ : Իսկ և այնպէս ինչ որ Ես ասին, եղիշտեցի անոնց երբէք չը հաւատայ. և ինձ աղաչեց որ եկեղեցաւ, կտն մը բերել տամ գիշերը իրեն մօտ. և այս անգամ նոյն իսկ ես գէշ վիճակի մէջ գտնելով զանիկայ, հրաման քի առանց լուր տարածելու, մամբ բերել և ուրիշ այն ամեն բաները, որոնք վաղը առտուն հազարգակթիւնը տալու համար պէտք էին :

Եւս պատրաստութիւնները անգուտ չեղան և մանաւանդ աւելի շատ պէտք եղան մեր եկթադրածէն, վասն զի գրեթէ կէս գիշեր էր, այն պիտի ջրաձգութիւն մը բռնեց զինքը, որ երբ թող առաւ, կարծեցիք թէ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

« Պարտ է սանձել զբարկութիւն
Թէպէտ և 'ի վերջինս բարբոսեալ ո. »
Հովնաթ

մեռած էր. և կը սոսկայինք շատերուն
հետ տեսնելով որ առանց սրբութեան
կը մեռնի, այնքան Թախանձանօք և
ժողովեամբ խնդրելէն զինի. (այց
Աստուած որ կը կամեր անոր այնքան
սրդար եւ եռանդուն իղձը վարձա
արել, գրեթէ հրաշքով մը բոլորովին
այդ ջղաձգութիւնը գաղտնեցունելէն
վերջը, իւր բոլոր դատողութիւնը
իրեն դարձուց, այնպէս որ կարծես
թէ կատարեալ առողջ էր. որուն վը
րայ Պ. յողովորդապետը Արքութիւն
նը հետը մտաւ եղբորս սենեկին մէջ
և աղաղակեց. « (Հա այն՝ որուն այն
քան ցանկացար ո. Այս խօսքը բաւա
կան եղաւ զանիկայ արթնցունելու,
և երբ Պ. յ. մօտեցաւ որ ապ, վեր
ջին ճիշդ մը ըրաւ եղբայրս ելաւ և կէս
նստաւ որ յարգանք ընդունի Արք
բութիւնը. Պ. յ. հաւատոյ գլու
ւոր խորհրդոց վրայ քանի մը բան
հարցուց սովորութեան համեմատ, ո
րուն եղբայրս յստակ կերպով պատառ
խանեց. « (Այն, Պ. բոլոր արտանց կը
հաւատամ այս ամենուն ո. յետոյ ըն
դունեց Արքութիւնն ու վերջին օծու
մը այնպիսի փափուկ գգացմամբ, ո
րուն արտասուքը վիայեցին. (Ամենուն
պատասխանելէն և Պ. յ. էն շնորհա
կալ ըլլալէն զինի, երբ անիկա սրբա
տուփով զինքը օրհնեց, ըսաւ՝ « (Թող
Արքուած զիս երբեք չըլժանէ ո. (Այն
կայ իւր վերջին խօսքը եղաւ, վասն
զի Արքութեանէն քիչ մը յետոյ ջղա
ձգութիւնը սաստիկ կերպով բռնեց
զանիկա և այլ եւս չը թողուց մինչեւ
իւր մահը, որ եղաւ 1662 օգոստոս 19
ին, առաւօտեան ժամանակ, և հա
սակաւ 39 տարի 2 ամիս. »

Ս. Ռ. Տ. Իսթիֆանյան
Տէգրանի բոլոր

Ի սկզբանէ անսխի հետամուտ գը
լով մարդկան բարւոյն և օգտակարին
փութացին գերիմաստք 'ի նոցանէ 'ի
հանձարոյն իւրեանց նշխարս պատուա
կանս թողուլ և ապագայից 'ի դիւ
բութիւն նոցին և յօգուտ անձանց
զորոց զփորձ օգտակարութեանն և
զանհրաժեշտ պիտանու թին ինքեանք
իսկ առին 'ի կենցաղավարութեան իւ
րեանց և աւանդեցին մեզ խրատս և
պատուէրս պիտանիս և օգտակարս 'ի
կեանս մերում:

(Զորոց և Հոմերոս գերահանձարն
'ի քերթողս նախնի դարուց որ բարե
խրատ հանդիսացաւ յամենայն 'ի բաւ
նլոս իւր կշտամբիչ մոլութեանց եւ
դրուատիչ առաքինութեան, և ամե
նայն որ միանգամ զհետ ընթացաւ
բանից նորս, արգասիս պատարունս
կթեաց և շահեցաւ գողցեա զամենայն
զկարեւորս՝ կենցաղավարութեան ո
չինչ երբեք վնասեալ, բողբոմ ան
գամ բազումս վճռեայ իմաստուն
բանս և ազդու խրատս, որք անշուշտ
մատուցանեն զօգուտ գործադրողին
յորոց մի է և այս անսուտ վճիռ թէ,
« Պարտ է սանձել զբարկութիւն թէ
պէտ և 'ի վերջինս բարբոսեալ ո. »

(Այսինքն թէպէտ յակամայս ներ
գործէ երբեմն կիրք բարկութեան 'ի
մարդիկ, և բազմիցս ըստ սահման համ
բերութեան անցանեն, սակայն ունին
և նոքա զօրութիւն բանի, նովին հա
կառակեալ կրից, 'ի բաց արասցեն
յանձանց զպատուհասն որ անշուշտ
ունի հետեւելի բարկութեան. Թէ
և սաստկագոյն եւս իցէ յուզումն կը
րից և թէ իցեն եւս իրաւացի առիթք

բարկանալոյ, դարձեալ մի հայտառ-
կիլ նմա՝ այլ վեհանձնաբար իշխել և
թոյլ տալ բանին որ արդար իշխանն
է ք զի հրամայեցէ կրիցն դադարել
առ վայր մի մինչեւ խորհուրդ կաղթի
իմաստութիւնն զմանէ վասն որոյ
յուզեցան ։

Վասն զի յուզեալ միանգամ կրից
բարկութեան ք ոչ կարէ բանն հետա-
դոտել զձմարութիւնն ։ քանիք բա-
նըն որ ՚ի մարդ, նա որոշէ ընդ օգ-
նութեան և ընդ միաստկար, նա գիտէ
իրաւունս առնել զրկելոյն ։ յայսմ ալ
ներեւ տեսանի ամենեցուն ձմար-
ութիւնն անմխտելի իրեւ ՚ի հա-
յելոյ ։ և զի բանին չիք տեղի ՚ի կիրոս
վասն զի որպէս սղիք կատաղիք շար-
ժեալք ՚ի սաստկաշունչ հողմոյ հիւ-
նիսայնոց ստատկադոյն իմն ծփանօք և
մտկնթացութիւն յանկարծակի ծած-
կեն զգլաւաւի ճեմելիս ծովափնեայս ։
Կ որպէս ամպ թանձրամած և թուխ
ձգեալ և ասրածեալ ընդ անհուն ըն-
դարձակութիւն մթնոլորտին գողա-
նայ յաչաց զհորիզոնն պայծառաշող
տկնահաճոյ անթափանց ՚ի ճառագառ-
թից արփենիցն, որպէս և յուզեմն
կրից քաղարկեալ ծածկէ զտեսութիւն
մտաց, որով թանձրանայ խաւարն ՚ի
մարդ, և հատեալ զթել իմացման և
ճանաչողութեան դադար տայ առ-
ժամ մի իմացականին ներգործու-
թեանց, որով միայն մարդն ՚ի մարդ
որոշեցաւ, ուստի գործէ այնուհե-
տեւ վայրապար ըստ թելադրութեան
բռնութեան, զոր անմիջական կորուստ
մարդկութեան համարինն է անտեղի,
ըստ որում բնագոյումն է անդ գործող
և ոչ կամայական ազդեցութիւն, զի
ուր չիք ներգործութիւն մտաց, չիք
անդ կամական ներգործութիւն մարդ-
կան ։ ուր չի մարդ յայլ նոր իմն ա-
րարած, առաւել ինչ կենդանայ յա-

նելեալ ՚ի կարգ մարդոց ։ որում նմա
նի արդեօք արտաքին հանգամանօք
ինչ և կաղճութեամբ, բայց չունի
զէական տարբերութիւն նորին, եւ
անարժան այնմ մեծի անուան, որ
չնչինս համարի երբեմն ՚ի տգիտաց մե-
այն ։ Ըրդ որովհետեւ ՚ի յուզեմնս
կրից դադարին ՚ի մարդն ներգործու-
թիւնք մտաց, ապա չիք բանին տեղի
՚ի նմա ։ և զի բարկութիւնն ոչ այլ ինչ
է՝ բայց եթէ յուզեմն կրից, ապա
բարկայոյն ՚ի բարկութեան իւրում
հաւասար անանոց անմասն է ՚ի բա-
նէ, և ոչ կարացեալ որոշել ընդ չա-
րուն և ընդ բարի՝ միլ ՚ի բերմանէ բը-
նութեան յորում գրեթէ սխալէ յա-
րաժամ, միասեալ ընկերին և վտան-
գեալ զանձն իսկ ։ Եւ եթէ դէպք ՚ի
յօգտակարն ձգեսցեն երբէք, դար-
ձեալ ոչինչ շահ անձինն է նորա, զի
ոչ ունի զգալ ինչ բերկրութիւն, ՚ի
սրտին զոր մի միայն մատակարարէ
խոհական խորհրդածութիւնն ։ և զի
որոշեմնք իւր չեն որ յանգին ՚ի կա-
տար, այլ այնօք յաջողեցաւ այն ՚ի
բերմանէ բաղդի, և վաղիւ դէպք կոր-
ծանեն զայն, ուստի այնուհետեւ ոչ
այլ ինչ ունի, եթէ ոչ ցաւ և զիջ
անօգուտ ։

Իսկ ընդ հակառակն եթէ երկաշ-
նամեալ սանձ ՚ի կղակալարկէ նորին
ամենացեալ կրից համբերութեամբ
վեհանձնակաւ, չիք այլ եւս տարակոյս
զի միտք ոչինչ վտանգեալ ուստեք
պատաղեսցի ընդոյր յընտրութիւն
բարւոյն, և խորհուրդ ՚ի մէջ առեալ
նուրբ հայեցողութեամբ դիտէ թէ
ուստի իցէ ծագումն այնր վրդովման,
և տեղեկացեալ քաջապէս թէ առ-
տգիտութեանն յոչ կամաց ընկերին
թելադրեցաւ, յուշ անէ անդէն բը-
մարդկութիւն, և թէ զքնչ պարտք են
նորա, այնուհետեւ առաջի նկորին

նմու ամենայն արարք մարդկան յոռիք
և բարիք, յորս իմաստասիրաբար նը
կատեալ գտանէ 'ի նոյն զնական թե
լսարու թիւն գիտակցութեան, և ա
ռաջի ելանեն նմա համայն վիճաբար
բոյակաճ ցուցանել թէ զոր արժան է
առնել, անդուստ լսելի լինի յունկն
նորա ձայն 'Քրիստոսական քարոզու
թեանն թէ "զոր կամիս վասն անձի
նոր, զնոյն այլում արասցես ու 'Աստ
ղանդակ ազգարար 'ի ներքս 'ի հոգւոյն
հարկանի եթէ "արգարեւ չի բարե
բարութիւն արտաքոյ քան զայս, գործ
արժանաւայել մարդոյ ու և միահաղոյն
նախաձայն աղաղակաւ արտաքս ընդ
բերանն հնչեն խորհրդական անդամք
գաւառաստանի նորա եթէ " 'ի հերուն
հետէ փափաքէր այդմ մարդ և զար
դիս եղիտ և նանեաւ ու 'Ասն զի 'ի
քնու թեան չիք զգու թիւն անգործ, և
զի քցու թիւն զօրութեան բաղձանաց
քննելն 'ի մարդ անժխտելի իմն է ճը
մարտութիւն, ուստի յորժամ զ
բութիւնք բաղձանաց վայելչականն
յաղթեաց թելարութեանց ոչ վա
յելչականն, 'ի բերկրութիւն համա
կի անձն համայն ընդ արժանաւորու
թիւն գործոյն, անդի ասն անդէն
կից ազգի ազգի շարեայ թելարելիք,
'ի բաց բառնի տգիտութիւնն հան
դերձ ամենայն հետեւութեամբ
իւրովք. չունի անդ էութիւն թը
աւառութիւն և սերմունք նորա. ուս
տեն դատաւորք մոտց չթողու
երբէք 'ի ձեռաց զվայելչագործու
թիւնն, որ զայն բերկրութիւն (ա
բում անձկայք 'ի սկզբանէ) յիւնք առ
թեաց. և զի բուն առիթ վայելչագոր
ծութեան մարդոյ է մարդասիրութիւն
նրն 'ի ներքս սնուցեալ, զօրութիւն
զգենու ընդդէմ ատերութեան որով
աստեան մարդիկ զնմանիս իւրեանց,
արմատախիլ ջնջեալ յոյնն գրէ զնա

որ վայրենի գողանաց միայն է ներելի
'նք. սահմանաւ իւրոյ մարդկութեան
նրն մտանէ այնուհետեւ մարդ որ ան
զուգական է մեծութիւն տնտեսակե
լի, անդ ընկեր զնկեր սղոգարեալ
գրկախառն համաբար սիրոյ վայել
լին բերկրութիւն անսպառ, աւքյան
գի ճշմարտն երջանկութիւն :

Ընտանիք է այս յաւեթ բերկ
րութիւն, զոր 'ի նուաճիլ բարկու
թեան զգոյ երկայնամիտն 'ի սրտին.
թեպէտ և տանեակ իյէ լեզու եւ
բարբառ. որոյ կամք իյեն ձառեց
զարդեանց և զհշտին զգացմանց հաճ
բերաղին, բայց նմանութեամբ մարմի
յայտնել փոքր 'ի շատէ և ծանօթու
թիւն ինչ տալ զնմանէ այլում. աւտի
տա 'ի պարզել սակաւ ինչ զգաղափար
այոր բերկրութե' հայեցուք 'ի գաշտ
պատեբազմի. զի որպէս անդ զօրտիւ
րուն որ յերկայս լեւել վասն յաղթու
թեան զուշ իւք և զուշարթութիւն
հնարի 'ի ձեռս անել նկատելով ըն
հանգաման թշնամւոյն երբեմն պար
տութեան և ամենայն անձամբ զհետ
սնդի յաղթութեան, տապնապեալ
'ի ծփանս խորհրդոց անգագար ըն
թանայ առ զօրական կարգայ, փոք
յաղթութե' կամի հարկանել և լքանի
զբանակն 'ի փախուստ տեսեալ և ըզ
թշնամին զհետ նորա պնդեալ, 'Ա
բրտախ զօրանայ 'ի տեսանելն գի բա
նակն փախուսական սպիական իմն սրբ
տապնդութեամբ վառահայեալ 'ի յար
թութիւն գիմէ 'ի վերայ թշնամւոյն
անվիհեր սրտիւ որպէս սընայ բազ
'ի վերայ տառարակի խուսելոյ 'ի մագ
բաց անտի նորա, և հասեալ 'ի վերայ
պատեբազմալ բաճակսով բաղիօք իւ
բովք ընդդէմ զօրութեան թշնամւոյն
ստանայ զյաղթութիւն ամենայնիւ
պարտեալ զթշնամին 'Աս ահա նա

գեղաւ բերկրութիւնն տնմեկնելի ՚ի սիրտ պարտադին և տրտմութիւնն աննկարելի խոցեաց զսիրտ պարտելոյն . այսպէս և երկայնամիսն բազում ճըլ գամբ ընդդէմ բարկութեան սգորեալ , հոսկ Եւրեմն ասնձեալ նուաճէ եւ բերկրութիւնն անձաւ զգայ ՚ի սրբութիւն և որ անմիտն է և իւրով անասնձ բարկութեամբ տրտմութիւնն անձին բերէ : Եւ ստի որպէս իոյս տայ զօրավար ՚ի պարտութիւնէ խանդակաթ ընդ յաղթութիւն , պոպէս և մարդ պորտի սանձել զբարկութիւնն թէեւ յան չափս գրգռեալ ինչէ խուսելով իմն յեղեաց շարութեանցն սրբ հետեւորդք են նմին :

Եւսպէս և Եփրէմ , որոյ զօրութեանն չէք հնար զդէմ ունել , ՚ի մարտին Տրովադայ ՚ի զայրոյթ շարժեալ ընդ զդիւանս Եփրէմէայ Եւսպէմնեայն արքայի , սանձեաց զիրտաշին զայն զայրոյթ պատենին յանձնեալ զսուր , զոր եհան երգեմն անտի բարկութիւնն բորբոքեալ արտաել զպատիւ և զարգանձին իւրոյ սպառեալ զկեանս արքային , որ այսու զիջմամբ հանդարտութեանն կրկնապատեցաց զուր անձին , մինչեւ յոչս արկանել զգետ արքայն ամբարտաւան որ ՚ի նպատար տրտմութիւնն զհզօր բազում ձորաւորացաւ ՚ի գործս իւր արժանաւ որ հանդիսացեալ , Եւսպէմն Զամբի ՚Եւսպէմն իսկ հաստատեաց յասնին թէ՛ « Եւսպէմն և մի մեղանէք , որ է ասել զսուրմն քեր լիցի ՚ի պաշտպանութիւնն և ոչ ՚ի վրէժխնցրութիւնն : Եւ Տէրն մեր Բրիստոս յատուածային քարոզութիւնս իւր ատուել եւս ետ հաստատութիւն ճմարտութեանս այսորիկ ամենագիտութեամբ իւրով թէ՛ « Եւսպէմն որ բարկանայ եղջոր իւր

ընդ աստապարտուց , պարտաւոր լիցի զաստատանիդ : Եւսպէմն Տէրն ընդ նախնի պատուիրանին , որ հրեա մայէ մի սպանանել , զի գիտէր թէ բարկութեան են ծնունդք ամենայն մարդապանութիւնք և այլ բազում շարիք :

Եւսպէմն որպէս տես ժողովի բանաւանութեամբն ճանաչել զարի , եւ ամենայն զօրութեամբ իւրեանց խոցեալ տան յանբանութեանէ , և այսմ ամենայնի խորհուրդն է միայն որոշիչ , ուստի զօգտակարն գործել սլարսին մարդիկ զխառութեամբ առ ՚ի տարբերիք յանբանից , և զի երկայնմտութիւնն և անդորութիւնն պատի է զարթոյցիչ խորհրդոց բանին , և միակ միջոց բարեգործութեան , ապա երկայնմտութեան և հանգարտութեան պէտք են մարդկան առ ՚ի գործել զարիս , եւ եթէ երկայնմտութեան պէտք են ՚ի բարեգործել , ապա սանձել արժանն զբարկութիւնն թէպէտ և ՚ի վրէժխնց բորբոքեալ , զի ՚ի բարկութեան չիտեղե բանին , և որ լիցէ բանին խառհուրդ , ամենայն ինչ անասնական են անգ , զի ոչ մարդ , այլ բնադրուած ձ շարժիչ և գործող :

« Եւսպէմն զիսպէմն տնմեկնել և երգեմն զպատիւս ուղղել »
Եւսպէմն

Եւսպէմն տես բնաւ չափաւն անկարելի ըլլալուն վճռոյն ստորոյ ըլլալն աշխարհս փորձով ուսած է և ընդգծեալ , ուստի և վճռած է թէ քիչ անգամ սխալին պիտի ըլլայ իմաստութիւնը , նորին հետամտեալ եղջորք միշտ պիտի ջնսան որ շատ անգամ սխալելն ազատ մնան , և այս ինչով և եթէ ոչ սխալն սեղիչիլով Եւսպէմն

արդէն սխալելէ ազատ չեմք, որովհետեւ անոքս եւ տգէտ ծնաներով ամենեւին քիտրծով միայն կը սովորեմք բաբին ու չարը կամ թէ ըսել նոյն ինքն մարդկութիւնը ։ Իսկին մը հետեւեալ թիւնը զոր չեմք գիտեր եւ կը գործեմք, մեզ անծանօթ է . եւ կը հետեւի որ մեր յուսացածին հակառակն ալ յառաջ գայ, որ սխալանք է ։ Սխալանաց վնասը ձեռք կը բերուի ժամանակին զայն ուղղելով, բայց ասոր մէկ մեծ պայման մի եւս կայ որով միայն կրը նոսք շահաւոր ըլլալ . այն է փորձառութիւննիս երբէք չմոռնալ սխալ ըսածին միտք պահելով միշտ ։ Երբ այս առաւ որ սխալը կը մոռնամք վաղը, հետեւեալ օրը վերստին անոր մէջ ընկնելու փոսնգը կը պատրաստեմք մեզ ։

Չսխալիլը կամ շատ քիչ սխալիլը շատ դժուար է . սակայն կ'ըսէ « Լեւոնաութիւն ամենայնի յաղթող է ու նաւ մը չէր ազատէր երբէք եթէ երկինքը նորս կողմը շանթ արձակէր, սակայն կը տեսնեմք հաս փորձով որ շանթի մը վտանգէն անվնաս կ'ազատի նաւ մը միայն մագնիսով մը, այսպէս եւս եթէ գիտես աշխատիլ, գիտես եւ վայելել, այս է չսխալիլ շատ . « Իւր գագարին աշխատութիւնը, դադարին անդ եւ վայելք ու փոսն զի աշխատութիւնն է վայելքներու մագնիսը ։ Չսխալիլ եւ վայելել հաւասարապատիւ պիտի համարեմք ։ Կը բամբասեմք եւ կը բամբասուիմք, եւ ինչո՞ւ չեմք վայելել ։ Երդէն բամբասել եթէ քիչ մը իրաւամբ է սխալ մը ճանաչել ըսել է, եւ սխալը ճանաչելուն պիտի հետեւի վայելելը, եւ երբ հետեւելի, քսել է որ աշխատութիւնը դադարած է . ուստի աշխատելու հաց անգամ չկայ, որ մարդուս կենաց պիտոյքներու առաջինն ու ամենակարեւորն է . եթէ առարկելու ըլլամք որ ծոյլերը չեն աչ-

խատիր եւ կ'ապրին, սխալ է . բայց միայն ծոյլերն ապորինաւոր եւ տգէղ կ'աշխատին ։ Հետեւեալդ քս ապորինաւոր եւ քոքեղ կ'ապրին ։ Իրեն համար աշխատութիւն մ'է ըստ եւ անշարժ կենալը, որով կ'աշխատի համարել տեսնողը թէ կը պարտաւորին անոր որդոյ միլ . եւ այս ողորմութիւնն անկարելի է ըլլալ, եթէ խղճմտանքին չարմիք ։

Հաւատիկ կ'ըսէ թագաւորն ինչ կաւ կանգնեցու պաշտօնեայն, եւ ահաւասիկ պաշտօնեայն ինկաւ թաւ գողորն յարեաւ ։ Թագաւոր' որ լսել է փողփողեան կենաց վրայ թագ ըզգեցող, կը մերկանայ նոյն թագը բնայպէս, երբ չխորհի որ օրինաւորապէս նոյն թագն զգեցուցանող փողփողեան կենանք ։ Սոսն զի թագն է նոյս կեանքը . երբ կենանք փոանգուելու ըլլայ, կ'արտոյի մանաւանդ թէ կը նուազի եւ կենանք ։ Սակայն քնչպէս կ'ենկնայ եւ քնչպէս կը կանգնի, պատմութիւնն ներք ասոր շատ օրինակները կը յգատ մեն մեզ, որ թագաւորը որ եւ ինչ տկարութենէ մի օտիպեալ ուրիշ անձի մը վատահացաւ իւր խորհելքը եւ նա անուղիչ խորհեցաւ հարկաւ ։ Որ փողփողեան կենանք վնասուեցաւ . եւ այս ինչո՞ւ . « Սոսն զի փորձկան է եւ չէ փոյթ նմա վասն օշխարայն ու Լեւոն միայն մէկ սխալար սրտորոտստելու համար կընայ զոհել նա թագաւորին կամ ուրիշին հարկուր կամ հազար ոչն խորնները եւ « չէ փոյթ նմա » ։

Սոսն' որ իրենց գործն ուրիշին յանձնելու հարկին տակն են ։ Թող զգուշանան, ընտրութիւն ընելը բաւական ծանր գործ է . այսչափ բիւրաւ որ անձանց միջոնաւոր յատկութիւնն իրեր պէտք է զննել իմանալ . եւ այս ինչով, եթէ ոչ կենցաղավարութեամբ, ինչպէս սր Վնենքն կ'ուսուցանէ ։ Եւ թէ՛ առանց երբէք ընկելու պիտի յանձ-

նեն գործ մը մէկու մը, ալ այնուհետեւ անհոգ եղիւր կամ պիտի կործանիս կամ կանգնիս. որովհետեւ շատ գոգարաւ պիտի պատահի որ նոյն միասն Պատմութիւնը քաջուպէս եւս կը հաստատուէ ինչ որ կը լսես ընթերցող:

Եւս Պատմութիւնը կը ջանայ կորսնել ցնել քաջութիւնն անհոգութիւնն Տիմոկրատի գործակցութեամբ և այս ինչ չէ, որպէս զի Իդոմենէս ինչոյ և ինքը նշանաւոր գործ մը գործած ըլլայ որ միակ է անօրէնութիւն. Սա կայի ինչ օգուտ, եթէ ոչ Եթեմաս գէթ ժամանակը պիտի յայտնէ նոր Իդոմենէսներու նորատեսակ Պատմականները:

Եթէ ինչպէս որ կ'ըստի այնպէս ալ շարունակելու յաջողութիւն մը ձեռք բերէ Պատմութիւնը մը, աշխարհ այնուհետեւ շատ հեծեալ է, օտար նոյն ինքն թագաւորաց կարգէն եզող բռնաւորները չյաջողեցան նոյնը ձեռք բերելու. սէր կը մնայ ասորին կարգէ յառաջ եկած նաեւ պաշտօնեայ մը, քանի որ աշխարհը փոփոխութեան ենթակայ է և մասնաւորօրէն որոնքուն զարթնումն և օգործմանը. որ ինչպէս կ'ուսանիմք փարձով մէկէն 'ի մէկ եւ գրեթէ յանկարծ ձեռք կը բերէ իւր վտանգաւորը, և արցնելու կէտ մի եւս կայ:

Եւս պիտի հասարակութեան մը վըտանգ բերող Պատմութիւններուն ինչու այնչափ քաջոր է և փափաքելի միշտ իրենց կիցը շաւղին մէջ յառաջանալու զգացումը, և ինչու երբեք չեն դադար մեղմանալ և չեն ալ մեղմանար իսկ. այլ մեկէն 'ի մէկ կը գահավիժին գրեթէ բարձր կայանքներ. Ս'տան զի սորա խաբելով կ'ըսիլ սին յառաջել. և իրենց այս խաբէութիւնը (անգամ մի յաջողեցն վերջը) ամենայն փութով կը ջանան երեւան

չնանել. և արէ՛կ կը թելադրէ իրենց բռնութիւնը ինչ եղանակաւ կրնան աւելի դիւրաւ յաջողիլ իրենց նենգաւոր խաբէութիւնը յօգուտ անձանց գործածել պատրելով գիտողաց տեսութիւնը, իրենց կիցը կ'ըստին յաջողեցնելու նախ տխրեցնելու վրայ, և որոնք չգիտեն իրաւունք պահանջել և խաբէութիւն յայտնել կամ լուս Էւս ըսել նենգաւորներ խայտառակել, Կը ճնշեն երկրորդ անգամաւ, կը լռեցնեն երրորդ անգամին, այնպէս որ տեսած նուէն պէս փախչին այսպիսեաց գէմքէն Եւս այն յաջողեցն յետոյ կ'սկսին երկրորդ կարգի մը, ասոնց շարքին մէջ տեսնելով գուցէ մէկ բանին, որ գիտեն անոնց պատասխանել, և ասոնի մը առջեւ իրենց արարքը դասուել, գիտեն ուրիշ միջոցաւ մը այսպիսիներն ալ խարդաւանել. և այս ուրիշ միջոց մը չէ, բայց եթէ նպատակն անոնց պէտք մը կարօտութիւն մը ունեցած ժամանակին զայն հոգալով, ասորին ալ անիմաստ մարդ մը չխորհիլ երբեք իւր արժէքը, և կարօտութենէն ստիպեալ նպատակ մը ընդունելով, նոյն ինչ քնն նպատակին կը գողնէ իւր հարաւարակաւ իրաւունքը, և կը լռէ գարձաւ, և ոչ միայն կը լռէ, այլ կը ջանայ ևս իւր գործերովն անոր իրաւունք ալ տալ. անմիտ, Եւս, ընդունեցիկ նպատակ մը, սակայն այսուհետեւ նոյն ընդունածիդ հարիւրապաւ տիկը աւար տալու վտանգին մէջ կը գտնուիս, Բնչ շահ է քեզ մէկ ուեղլի առնուլ և հարիւր աւելի տուածել աւելի խելայիութիւնն այն է որ զգուշանալու քու իրաւանցդ, երբեք չգողջեցնել ետքը, անոր յոյս ալ բողբոջ վին կորես, հոգ չէ եթէ նա յոռա հատ մեռնելու տըլլայ, վասն զի ինչպէս տգիտութեամբ մէկուն հարիւր տուածին երախտագիտութիւն չէ:

այսպէս ալ գիտութեամբ մեկուն հարկուր չտուող զգուշութիւնք ապե-
րախտութիւն չէ, գու ինչմա կը վախ-
նաս, հասարակաց կտրծիրքէն, որ զքեզ
չգառապարտեն, ոչ, ամենեւին ոչ,
հասարակաց քառադութիւնն է միայն
որ ամենեւն ալ կարծեացն ունկնդիր
ըլլալ կը ջանայ աւելելով:

Կան գարձեալ կորգ մը մարդիկ,
որոնք էսպէս գիտեն թէ ինչ կը գոր-
ծուի քաղաքին մէջ, տարիցն անոնք ու
երկայնամիտ ըլլալով բաւական ուշ կը
յայտնեն իրենց կարծիքը թէ ինչպէս
կը ճանաչեն գործածը, թող ճգնի
ներկողը ճանչնելու թէ իրեն տեսած
գոյնը տեսնող մը չկայ. նորա քաջ գի-
տեն որ իրմէն աղէկ գործողներ ալ
կան, իսկայն լուսութիւնն է որ իրեն
արձակ ժամանակ տուած է ամեն կող-
ման գլուխ զարնելու:

Իրաւունք ունիք չյայտնալու ըն-
թերցող, որովհետեւ ծածուկ խօսքե-
րը յայտարար մը չեն տար, մանաւանդ
թէ կը տագնապեն ալ. ուստի քեզ բաց
պիտի զուրցեմ որ մեր քաղաքը գու-
մար մը ունի որով տարուէ տարի իւր
հարկը պիտի վճարէ, իսկայն իրեն
այս որոշումը չգործադրուելէ զսա վը-
տանգի մէջ ալ է: Բայ որում չը կըր-
նար հասարակութիւնը խառն ի խա-
ռըն անոր հոգը տանիլ, յանձնած է
իւր կողմէն յանձնաժողովի մը, և այ-
սոր յանձնաժողովը փոխանակ ջանա-
ռու որ գումարն իւր գործը լծիցնելէն
վերջը հետզհետեւ աւելնայ, այնպէս
մ'աշխատած է որ շահելիքը կըր-
նընցնելէն յետոյ, որուն հասարակու-
թիւնը Երեւան կրնայ առանց նեղա-
նալու ալ ներսդաժիտ ըլլալ, գրամա-
գլուխը եւս ջնջել է բոլորովին:

Իւր մեայ հապա սորա շահը, որ
կը կարծէր թէ հասարակութեան օգ-
տին միայն կ'աշխատի, և կը գանգա-

տէր իսկ որ հասարակութիւնն իր յար-
գը չէր ճանաչէր: Ինչպիսի, կը կարծէիր
որ հասարակութիւնը խորհելու կարո-
ղութենէ ամենեւին զուրկ է, և եթէ
պատառն անգամ ուտէիր պիտի չխա-
սի ու չկարենայ խօսիլ: Իսկայն այսօր
կը տեսնեն և փորձով կը համոզուի-
ն որ հասարակութիւնն իր հաշիւն ու-
ղել գիտէ և կ'ուղէ, և գու իս որ
ոչ կրնաս փախչիլ և ոչ կրնաս հաշիւն
ներկայանալ. տարակուսած էք թեր-
եւս թէ ինչ պիտի ընէք. « Երեւա-
ն » ըլլալով զի տէր իմ հանէ զտնտեսու-
թիւնս, գործել ոչ կարեմ, մուրանալ
ամաչեմ: Եւ Ի տարակուսիք երբէք,
այն ամբարտաւան պործանքը մէկ գի-
րէք, ահա այնուհետեւ հասարակու-
թիւնը կրնայ շեղ ներդաժիտ ըլլալ
Շեր թերին մեծանշանութեամբ մը, և
Շեղմէ աւելի կարող յանձնաժողովի
յանձնելով իւր գործը զոր գրեթէ
բոլորովին ունյացուցիք, ըստ ժամու-
պահանջէ այնուհետեւ իւր հաշիւը
և ստանայ ըստ կանոնի, եթէ ոչ մինչ
չեւ հիմակուան ճանապարհի ելքը, ո-
րուն տեղեկացաւ այսօր, ուրիշ բան
չէր եթէ ոչ ջնջում իւր գրամագլու-
խոյն, որ միակ էր իւր կենաց պատ-
րաստութիւնը, և որուն գործադրու-
թեանը միջոցին սխալեցաւ մեծապէս
« Իւր » զգուշացնող պանծագոյն է երբե-
մըն զփախանա ուղղելու: Իսկ ի գէպ
կու գայ քեզ արգիւ հասարակութիւն
Խօշնի այս կարճ ու երկայն խօսքը
կործ, ըստ որում վեց կամ եօթն բա-
ռերէ կը բաղկանայ. երկայն, ըստ ո-
րում բազմաժամանակեայ և երկայն
փորձառութեանց տրդիւնք ըլլալով,
մեծամեծ արդեանց է արտագրիչ. ո-
րուն հետեւողները միշտ շահելով
կրկին կրկին խրատներ արձանագրու-
են իրենց օգտագայ անեղոյ. թէ ան-
կարելի է մարդկանց համար չփախչիլ:

մանաւանդ մեծամեծայ համար, ըստ որում նոցա գործը մարդկանց հետն ըլլալով, այսինքն շատերուն առանձին առանձին տեսներէր գործը միայնակ տեսներու և կառավարելու վիճակած ըլլալով, և այնչափ մարդիկ ալ ըստ որում ուրոյն ուրոյն հասարակութենէ գաղտնի եղած իրենց մտաց բացարձակ հրամանին կը հնազանդին անշուշտ, գործը կը ծանրանայ այն աւտիճան որ երբէք չէ յուսացուած, և չիրնար յուսացուիլ. զոր օրինակ կը կարծեմք որ այս ինչ մարդ մը այս ինչ գործի մը մէջ 13 խորդովիւն ունի. և այս ինչ գործն ալ 5 ջորովիւն ունի, մեր վստահութեանը մէջ կը բազդատեմք թէ ասոր հետեւութիւնը $13 \times 5 = 65$ արժէք պիտի ունենայ. Սակայն հետեւութիւնը 45 կը տեսներ, այսինքն 20 նուազ քան զառաջինն, ըստ որում մարդուն խորդովիւնը որ 13 ըլլալ կը վստահացնէր զմեզ, կամ չէր այնչափ, և կամ իւր խորդովիւն 4 ալ ուրիշ բան մը արտադրելու տուած էր զոր մենք չէինք գիտեր. ահաւասիկ խաբուիլ, կամ սխալիչ այս է, (9 բռն խորդովիւն $\times 5$ ջորովիւն գործոյն = 45 անխալէի հետեւութիւն է իսկ 13 վստահութեան խորդով $\times 5$ ջորովիւն գործոյն = 65 ստա յոյս) :

Աստի կը մնայ մեզ հնոց փորձաբութիւնը, կամ մեր առաջին սխալը յօգուտ մեր մնացեալ ժամանակացը գործել, որով կրնանք տեսնել ազատ մնամք : (Յաւանդատիլը մնասի նշան է, նմանապէս ալ անզոյշ վստահութիլը ոչ սակաւ մնասուց պատճառ. ուստի այս երկուքին միջակէտը գտնելու է, որ է զգուշաւոր վստահութիւն, աչալունջ հսկողութիւն, ըստ ժամու քննութիւն) :

Ինչ դուք քաղաքացիք մեր, որ ձայներնիդ այնչափ բարձրացուցիք մինչև երկնից կամարին տակ ամերըր խոռ

վելու չափ, ահա յարմար ժամանակ, ջանք մի խնայէք երբէք ձեր սխալ յօգուտ հասարակութեան գործել : որով պիտի կարենաք երջանիկ օրինակ մը տալ ձեր Խաղաղային : (Իշտ ջաշնոյու և աշխատելու է միայն, այնուհետեւ հետեւութիւնն յարող է : Զոգ չէ որ հարկւրին մէկ մէջերնիդ նենգաւոր մը գտնուելով ձեր աշխատութիւնը փշայեղ ջանայ իր ճաշաւ կոցն յագուել մը տալու համար, ինչպէս որ իշամեղուն մեղուաց փեթակ մը մտնելով . . . (Ենչոգ եղիք այն պիտիները պիտի վերջանան ճաշակներն առնելու պատրաստուելով, դեռ չը յաղեցած պատառնին բերաններն ալիւս վերջանան : Չկրնանք զանազան քիչ կրնանք տեսնել շատ չահլիճն աւելի լու կը դատին ումանք) :

Ինչ եթէ ունիմք ճշմարտութեան սիրող ոգի, մենք եւս այնպէս պիտի դատարմք արդեօք. միայն մեր քրտանց արդիւնքովը բաւականանալով, զոր միայն կրնայ փայլել մարդ մը խղճի մը աօք և արդարապէս : (Ես դէպքը դրած եմք այս տեղ որպէս զի շատերը օգուտ քալին, այսինքն անոնք ուր որ այս փորձն առած չեն, վերոյգրեալ քաղաքացեաց փորձաբութեամբը շահեն : Կան շատ ընկերութիւններ, որոնք զանազան նպատակներ ունին շահելու անձնական շահուց աշխատող ընկերութիւնները աւելի քիչ անգամ կը պատահին որ այս տեսակ կորուստ տան. քայց հասարակութեան մը շահը իրեն նպատակ ունեցող ընկերութիւնք աւելի շատ կրնան հանդիպիլ այս տեսակ վտանգներու. ըստ որում եթէ միայն մէկ անհատ գտնուի իւր խումբին մէջ անձնասէր, նա կրնայ չորսայուած մնասներ յարուցանել : (Ես միայն զգուշութեամբ կը յաջողեալաւ մնալ :

կան խօսքեր որոնցմէ չար կը հե-
տեւի . կան ալ շատ խօսքեր որոնցմէ
բարիք կը հետեւի . սակայն իմաստու-
նը կրնայ ասոնց ամենն ալ 'ի բարին
գործածել և շահիլ :

ԺԱՄԵՆԵԿԱԳՐԱԿԱՆՔ

(Յօդպէէն մինչեւ 1) . Վաղաքս
սկսուած կառուղին ըստ կարեւրւոյն
աւարտած է, և հիմա մնացած է միայն
կառքերու բանիլը , որ զանազան ա-
ռիթներով չը շարունակուիր անընդ-
հատ , որուն համար քաղաքիս կառա-
վարիչ Վ ԵՆԺ . Վեամիլ փաշան խորհ-
հեցաւ ունի ճանապարհի կառաց գոր-
ծադրութիւնն ընկերութեան մը յանձ-
նել որ անընդհատ շարունակէ 'ի դիւ-
րութիւն ճանապարհորդաց : Եւսեւս
պատրաստուած է պայմանագրութիւն
մը , և կրնայ գործը վրան առնուլ ու-
ղող անձ մը իւր կողմէն ևս եթէ սենի
պայմաններ՝ հաղորդել կառավարու-
թեան : Եւսեւսիկ պայմանաց թարգ-
մանութիւնը կը դնենք ամբողջ ընթեր-
ցողաց ներկայացնելու համար :

1 . Ով որ ուզէ Լըուսաղէմայ և
Լաֆայի մէջ տեղ եղած ճանապարհին
ձեռնարկութիւն ընելպէտք է որ գլխէ
Լըուսաղէմայ քաղաքային հասարակու-
թեան տեսչութեան :

2 . Յիշեալ տեսչութեանէն կ'ընդու-
նի ճանապարհը արդի դրութեամբ ,
նաեւ կառաց 3 կայարանները , որոնց
մին Լըուսաղէմ , միւսը Պապրիտտ
կամ Պոլաղ ըստած տեղը , և երրորդ
Լաֆայ . նմանապէս 3 փութը հին և 2
մեծ կառքեր , իրենց բոլոր անօթնե-
րով ու գործիքներով միատեղ :

3 . Ճանապարհին անցնող անառ-
նոց հարկը , նաեւ . կառքով ճանապար-

հորդող անձանց վարձն ալ ձեռնար-
կողին պիտի հատուցուին . Ճանապար-
հորդք կառքին առաջին աստիճանին
50 զուրուշ տալու են , 27-ին 30 զու-
րուշ , փոքր տղայք մինչեւ 6 տարե-
կան՝ ձրի պիտի անցնին , 6էն մինչեւ
12 տարեկանները կէս վարձ պիտի հա-
տուցանեն , 13-եռնաւորեալ անասնոց
ալ՝ ուղտին 60 փարայ , ձի կամ ջորիի
40 փարայ . աւանակներու 20 փարայ
հատուցուելու են . բեռնաւորեալ չե-
ղողներէն ալ կէս վարձը կ'ընդունի ,
խաշանց համար ալ 5 փարայ կ'ընդուն-
ուի :

4 . Ձեռնարկողը իրաւունք ունի ,
այժմ գտնուող կայարաններէն 'ի գատ-
ուրիշ կայարաններ ալ շինել իւր քառ-
կէն , ճանապարհի պիտոյից համար .
շինուելիք անդերուն արանից կառա-
վարութեան կողմանէ ձրի կը տրուին ,
եթէ նոյն տեղերը տերութեան ըլլան :

5 . Եւսեւսիկ տանիլ բերելու վարձ
հոխայի 10 փարայ հատուցանելու է :

6 . Ձեռնարկողին կողմանէ պաշա-
տն վարողները , պարտաւոր են միշտ
հաւատարմութեամբ և յարգանքովա-
րուիլ ճանապարհորդաց հետ , պատիւը
սրտշապանել և ու եթէ ասոր հակա-
ռակ բան մը նշմարուեցաւ , ձեռնար-
կողը եղած վնասուց պատասխանա-
տու է :

7 . Յիշեալ ճանապարհին գեո-
շատ պակասութիւններ գտնուելուն ,
ամենէն առաջ պարտաւոր է ձեռնար-
կողը այն պակասութիւնները լեցնել
մինչեւ որ ճանապարհը առաջին թա-
տիճանի հասնի , առանց պէտք եղած
շինութիւնները և գործողութիւն
ները 'ի գործ դնելէ զանալու , նա-
եւ պարտաւոր է ամեն օր թէ Լա-
ֆայէն և թէ Լըուսաղէմէն մէյ մէկ
կառք հանել , թէ պարտաւոր ըլլան թէ
լեյուսն . իսկ եթէ քննութեանէ յետոյ

հաստատուի ձեռնարկողին՝ թէ ճա-
նապարհի շինութեանց և թէ կառաց
ամենօրեայ երթեւեկութեանը խնամք
չտանիլը, այն ասեմն այս պայմանագ-
րութիւնը ոչնչայած կը համարուի .
և ՚ի վերայ այս օմենայնի կը պարտա-
ւորի Կարձեալ ձեռնարկողը, ճանա-
պարհին պակաս մնացած սիւսանի չի-
նութլւններն ալ կատարել :

8. Ով որ կառք ունի, և կը կամի
անով ճանապարհէն անցնիլ, ամեն
մէկ անգամին 10ական զուրուշ հա-
տուցանելով կրնայ անցնիլ :

9. Ով որ ձի կամ որ և է անասուն
մը ունենայ, և ինքը անոր վրայ հե-
ծած ճանապարհէն անցնիլ ուզէ,
առանց դրամ մը հատուցանելու իրա-
ւունք ունի ճանապարհորդելու :

10. Եթէ կառավարութեան կամ
զօրաց պաշտօնատէրներէն մէկը Լա-
ֆայ Երուսաղէմ և կամ Սէմէ մեկ-
նել ուզէ կառք, և ձեռքը անցագիր
մը ունենայ կառավարութեան կողմէն
յայտնելով իւր պաշտօնատուր ըլլալը
և կառավարութեան յատուկ պաշտօ-
նով մեկնիլը, ձրի անցնիլու է . իսկ թէ
անձնական գործով մը կը ճանապար-
հորդէ, կէս վարձ հատուցանելու է :

11. Եթէ հարկ եղաւ կառավա-
րութեան կողմանէ հարկաւոր պաշ-
տօնով մը պաշտօնատուր մը յիշել, եւ
այն ժամանակին կառքը ըստ սովորու-
թեան մեկնած ըլլայ, կը պարտաւորի
ձեռնարկողը յատուկ փոքր կառքով
մը ղայն իւր պաշտօնատեղին հասցը-
նել, իւր հետ յղած կառքին կէս վարձ
ընդունելու իրաւամբ :

12. Պայմանեալ ժամանակը չըլլա-
ցած տարի մ' առաջ պարտաւոր է
ձեռնարկողը Երուսաղէմայ քաղաքային
հասարակութեանը տեսչութեան ի-
մաց տալ իւր երկրորդ անգամ ճանա-
պարհը ձեռնարկելու փափաք ունե-

նալ կամ չունենալը, եթէ չունենայ
պայմանեալ ժամանակին վերջնապաշտ-
պարտաւոր է յանձնել Երուսաղէմայ
քաղաքային հասարակութեանը տես-
չութեան բոլոր գտնուած թէ ձիերը
ջորիները կառքերը և թէ անոնց ճա-
նապարհին բոլոր գործիքները, նմա-
նապէս ճանապարհին բոլոր կայարան-
ները անօթներով միատեղ, վերջապէս
ընկերութեան բոլոր ունեցած ճանա-
պարհին սեպհական եղած բաները .
'Եյն տարւոյն սկիզբը պարտաւոր է
ձեռնարկողը քաղաքային հասարակու-
թեան տեսչութեան կողմանէ այդ մա-
սին նշանակուելիք պաշտօնեային հետ
մէկ տեղ բոլոր շարժուն և անշարժ
գոյլց և անօթից երկու ցուցակ չե-
նել, երկուքն ալ ստորագրութեամբ,
որոնց մէկը քաղաքային հասարակու-
թեան տեսչութեանը յանձնուի, եւ
երկրորդը ձեռնարկողին քով մնայ, սը-
պէս զի եթէ պայմանը ընտալուն առ-
ձանագրուած բաներէն բան մը պակ-
սելու որ ըլլայ՝ ձեռնարկողը անոր փո-
խարէնը հատուցանէ . նմանապէս ե-
թէ բան մ' աւելնայ, այն ալ յիշեալ
տեսչութե Կրիտի յանձնուի դարձեալ :

13. Եթէ ձեռնարկողը երկրորդ
անգամ դաշնագրութիւն ընել ուզէ,
այն ատեն ուրիշներէն նախամեծար
դասելու է, Բյնու պայմանաւ որ ու-
րիշն առաջարկուածը հատուցանէ :

14. Կառավարութիւնը յանձնա-
ռու է ձեռնարկողին բոլոր գործոց
օգնել ըստ կանոնի և օրինաց բարձր
տէրութեան :

15. Ձեռնարկութեան բաղձանք
ունեցողը պէտք է որ տարեկան հա-
զար հինգ հարիւր օսմանեան ոսկի հա-
տուցանէ Երուսաղէմայ քաղաքային
հասարակութեան տեսչութեանը, ե-
ւ քանակայ հատուցմամբ. որոնց հազար
օսկին ճանապարհէն անցնելիք անա-

նոց տուրքերուն փոխարէնն է և հինգ հարիւր տոկին ալ ճանապարհին փոխարէն ։

16. Չեռնարկութեան պայմանեալ ժամանակը տասը ձարի է ։ այդ միջոցին ճանապարհին բոլոր թէ՛ շահը և թէ՛ վնասը ձեռնարկողին վրայ է ։

17. Ճանապարհին վերաբերեալ բոլոր գործերը, թէ՛ ձեռնարկողին դէմ ըլլան և թէ իրեն մարդոցը կառավարութեան ատենաներուն առջեւ պիտի տեսնուին ըստ որինաց, այսինքն թէ ձեռնարկողը և թէ իւր պաշտօնեայնեւրը, այս մասին իբրեւ բարձր, Վրան հպատակ պիտի ճանչցուին ։

— Բաղադրիս կառավարիչ Վսեմ, Բեամիլ փաշայի հայրական աշխատութեանց արգիւնքը մեծ յուսով կ'ըստես վայելել տեղւոյս հասարակութիւնը ։ և պիտի տեսնէ արդեօք նոյն օրերու պայծառ արեգակը իրեն վրայ ծագած ։ այս ճանապարհի կատարելագործութենէն զատ կը յուսայ նաեւ տեսնել Յոպպէի առջեւ նաւահանգիստ մը, որուն պէտքը շատ զգալի եղած է ամեն ճանապարհորդի հոգիին որն որ միշտ վտանգի ստիպնալիք մը չըրած չանցունէր շատ անգամ անպարտները, ինչպէս մագալուր ազատեցաւ սոյն վտանգէն Վարիոյ Վեհ ։ Երբոր լըրուսագիւմէն Վերադարձած ծովի իջնելու ժամանակ և այս սպառնալիքը կարծեմ աւելի ոյխտի փութացնէ այս ամենապիտանին նաւահանգիստը, որմէ մինչեւ ջարդ անցնող բիւրաւոր ճանապարհորդք վտանգի մը երկիւղին ամեն աստիճանները շօշափելով անցած են ։ Կարողութեան երկար ժամանակ կը մաղձենք Վսեմ, Բեամիլ փաշայի տեղւոյս կառավարչին, որ դիւրաւ կարենայ կատարել սոյն գործը ըստ բարձր հաճութեան () գոտտօփառ Սուլթանին ։

— Բորթ—Վայիտէն առնուած հեռագիրներ և լուրեր կը ծանուցանեն որ Սուէշի ջրանցքին բերանը միշտ աւազով կը լեցուի, այնպէս որ հետզհետէ պարպածնին տաւառները լեցուած են բարձրօրոցած կը տեսնեն դարձեալ ։ և այս աւազակոյտն ալ կարմիր ծովու ալիքներէն կը մըլուի եղեր ։

ՕՐՈՒՆԲ ՆՍԵՒԻՔ

(Էրուսակութիւն և վերջ, տես թիւ 11) ։

32. Վիւկիւ մարաջասոր Մանսիւ ազնոց Պօլոնիա կայսրէն ղրկուած ըլլալով (այս թագաւորութիւնը բաժնուելէն յառաջ) թագաւորին առջեւ ելլելու օրը, սրահի մի մէջ տարին, ուր խոհեմութեամբ նստած մարդ մը տեսաւ, մեծամեծները բոլորովը չըլլա պատեալ ոտքի վըս կայնած էին, զանիկայ Նիլոնիայի թագաւորը կարծելով սկսաւ ակնածական ողջոյնը տալ ։ Եւս մարդը Սուսիոյ դիսպան (տաքիւ պերժ կոմսն էր, որուն սխալիւ իմացնելու երբէք հոգ չտարաւ ։ Վիւկիւն իւր սխալմունքը հասկնալէն եւ տես սիրտը նեղացաւ, երեկոյին թագաւորին ու Սուսիւ պերժին հետ խաղ խաղալով, սպաթի թագաւոր ըսելով խաղայ անգամ մի, լը սխալն ըրին աւորափկա ծառայն (տղան) է ։ Եւս անգամիս ալ սխալած ըլլալ ձեռքներով իւր ձեռքը ճակտին զարնելով կանչեց՝ «Տո՛ւր ներեցէք, այսօր երկրորդ անգամ է որ ծառայ մի թագաւոր կը կարծեմ ։ Սուսիւ պերժը որչափ որ պատրաստաբան էր նէ պրկուեցները խածաւ ու ձայն չհանց ։

33. Վիւղացի մի իւր ամենագեղեցիկ ձին գիշեր մի ակտաէն գողցուց ։ այս մարդը տասն և հինգ մղն հեռու

ձիու վաճառանոց մի գնաց, ուրիշ մի գներու դիտաւորութեամբ, բայց շատ զարմացաւ ծախու գրուածներու մէջ իւր կենդանին ճանչնալով. շուտ մի ասնձէն բռնելով կանչեց. «Ես ձին ի մըս է, երեք օր է որ ինձմէ գողցեր են Կ. Լը խաբուիք սիրելի բարեկամ, ըսաւ անոր մեծ քաղաքաւարութեամբ ձին վաճառողը, ես այս ձին ունեւնալ մէկ տարիէն աւելի է, բուկինը չէ, բայց անոր նման ուրիշ մ'ալ կըրնայ ըլլալ Գիւղացին իւր երկու ձեռքը շուտով մի ձիուն աչքերուն վրայ դրաւ պոռալով. «Շատ աղէկ, եթէ այսքան ժամանակէ 'ի վեր այս կենդանին քուկդ է, ըսէ ինծի որ աչքը կայր է: Ինքը ստոյգ ձին գողցողն էր, բայց մանրամասնաբար քննած չըլլալով ափ չեցաւ մնաց. և որովհետեւ բան մի ըսելու ստիպուած էր, ըստ պատահման պատասխանեց թէ՛ ձախ աչքը կայր է: — Զգիտցար ըսաւ գիւղացին, ձիուն ձախ աչքը կայր չէ: — Ի՛նչ, կանչեց խաբեբան, խաբուած եմ, աջ աչքը քստեսնար Կ: Են ատեն բացաւ գիւղացին ձիուն աչքերը ըսելով. «Հիմնյ յոյտի եղաւ որ դուռն խաբեբայ տալ խօս մ'ես եղեր. տեսէք դուք որ ձին բնաւ կայր չէ: Ես այս գործը ըրի մի այն գողը թիւնը դուրս հանելու համար Կ: Են կայնած մարդիկները սկըսան ձեռք զարնել ու խնդալ. և կը պոռային, բռնեցէք բռնեցէք գողը, ու ձին ետ տալու պարտաւորեցէք: Ի՛նչ տարիկցին և ըստ արժանայն պատի ժը կրեց:

34. Չորս խաբեբայ ձիաւորներ պանդոկի մը մէջ աղէկ ուտել խմելէն վերջը, ծախուց հաշիւը ու գեցին. մանչը հաշիւը բերաւ, առաջինը իւր ձեռքը գրաւոր դնել կը ձեռքներ. երկրորդը արգիլեց զայն ու ըսաւ՝ որ ինչքը պիտի հատուցանէր, երրորդը նոյն

ձեռք կ'ընէր, վերջապէս չորրորդը մանչին ըսաւ. «Ես պարտնէրէն դրամաւ նշելու քեզի կ'արգիլեմ, որովհետեւ սիրտի հատուցանեմ Կ: Եկերին ալ չուզելով յաղթուիլ մէջերնիս մի աբանելու միջոց մի կրնայ ըլլալ, անոնց մէջէն մէկը պօռաց. «Պարոն, հրաման տուր որ աչքերդ կոպենք, ըսաւ սրտ դուին մանչը ցուցնելով. մեզմէ որ մէկը բռնելու ըլլանէ՛ այն պիտի վճարէ բոլոր ստակը Կ: Ես առաջարկութիւնը ընդունելի եղաւ մանչուն աչքերը կոպելով:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԵՐ

ԸՆԶԴԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՏԹԵՈՍԻ ՌԻՌ-ԶԱՅԵՑԻՈՑ

ՏՊԵՍԸ ՅԵՐԱԿՍԱԼԱԿԻՍ

Ի ՏՊԱԼԱՆԻ Ս. ՅԱԿՈՎԱԲԵԱՆՑ

952 թիւակնէն մինչեւ 1162 թըւակները ազգային անցքերը կը դրաւ մուրի այս գրքի մէջ կրին պատմագրաց ձեռամբ. այսինքն մինչեւ 1136 թուականը կը պատմաբանէ նոյն ինքն Ստաթէոս փոնական, և այնուհետեւ կը շարունակէ իւր աշակերտը Գրիգոր Լըրեց:

Հետաքրքիր աղբախրաց համար կարդալու յարմար պատմութիւն մ'է, որ կը ներկայացնէ ազգի մը փառաւոր և թշուառ անյեաւք, որով կրնան օգտիլ Եզգի հարազատ որդիքը իւրեանց նախնեաց ձեռնարկութեանց յաջող և ձախող հետեւանքն իրենց 'ի խրատ առնելով:

Եզգային այս տեսակ հարազատ պատմութեանց մասերն փափաքելով Ս. Եթուոյս փոռելու և ցեցերու կեր ըլլալով կորսուելու վտանգէն ազատ պահել, երբեմն երբեմն 'ի յայտնմայեւ

բու. Զանքն երբէք ինայած չէ, և լինալ յեր, և կը ծախուի չափաւոր գնով յԱշուսաղէմ և ՚ի Կ. Պօլիս Լշուսաղէմի գրատունը:

ՆԱՆՆԱԿԱՆ

ԴԱՍԱԳԻՐԹ ԹՈՒԱՐԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԱՆՍԱՍՏԱՐԱՆՍ

ԱՏԵՓԱՆ Պ. ՓԱՓԱՋԵԱՆՅ

ԶԱՐԲԱՐԻ ՏՊԱԳՐԱԹԻՒՆ

Դարձեալ Ս. Լթուոյո Տպարանը տպուած ընտիր գտաագիրք մ' է նոր ուսանողաց համար, որ իւր առանգած գասերու դաստակարգութեամբն ալ գիւրմբռնելի, որ հեռագհատէ աւելի քարձր դասերուն կ'առաջնորդէ աշաւկերսին միւրքը:

ԼՕԳ

Որպէս զի Սիօնի բաժաւ նորգները դիւրաւ և անցաւ պաղ ստանան իրենց թերթերն, այսուհետեւ զանաւ զան կողմեր գործակալներ պիտի որոշուին, որ ՚ի ժամու հասցընեն իրենց տեղերը:

Դուրսերէն տպարանի հետ ըլլալիք թղթակցութիւնն ուղղակի Պատրիարքարան գալ և Պատրիարքարանէն Տեսչին յանձնըւլի որոշուած է:

ՅԱՆԿ ՆԻՒԹՈՅ

ՅՈՒՆԱԼՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ. — Դանի մի խօսք. — Դառեւ երգ շնորհաւորութեան նոր տարույ. 1-7

ԱՆՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. — Խաւարումի տրեգաւ կան 1868 ամի. — Գրաքննական. — Լքկամանք Պ. Պետերմանի. — Լրելրարերութիւն և նամակ Պ. Սաւթէտի Լշաւտեան. 7-14

ԱՆՐԱՅԱՆ. — Լաքինի ու քաղաքաւ կիրթ պատանի (շարունակելի). 15-20
Ի աւարի մահ Տ. Յ. Տէտէտան 21-22
ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ. — Շննգեան հանդէս. — Յունական կրօնափոխութիւն. — Սահ Յ. Սալմանեան. — Լաւարումի նորագութեան Տաճարի Յարութեան. 23-24
Օղարձալիք (շարունակելի). 24

ՓԵՏՐԱԼՐ

Լգգային վարչական նոր փոփոխութեան վրայ. 25

Օրացուցական խնդիր. 29

Լղելէ վարդապետ և իւր Լրկատիրութիւնը. 32

Հանգէս պարգեւաբաշխութեան և Դառք. 35-39

ԱՆՐԱՅԱՆ. — Լաքինի ու քաղաքաւ կիրթ պատանի (շարունակելի). 39

Լաակ. 42

Յիսուս Քրիստոս. 45

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ. — Յաճախութիւն Լշուրպայի ճանտպարհորդաց. — Գալուստ Դատաւորի քաղաքի. — Տալական Գեր. Ս. Լքքեպիսկոպոս. — Լրկարագործական ընկերութիւն. — Լրձակումի քանի մի տշակերտաց. — Գալուստ նորեկ յառանգաւորաց. — Լորատիոյ և Սամիոյ յանձնուած գրեանք. 47

Օւռարձայլք (շարունակութիւն) . 48

ՄԱՐՏ

ԺՈՂՈՐԴԱՅԻՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ . — Գ . Բրիտ
տանէութիւնն իբրեւ դաստիարա-
կիչ . — Գ . Բրիտտանէութիւն իբրեւ
կրթիչ (շարունակութիւն) . 49-57

Գրութիւնք Սամբել վարդապետի
Սամիկոնեան . 58

Հաշուեցուցակ . 60

Լւարդի ամպերը . 62

Լճի Հոյոյ . 63

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ . — Լուսինի ու քաղաք
կիրթ պատանի (շարունակել) . 63-68

Նամակ Լղէքանգրիայէն . 68-72

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ . 72

ԱՊՐԷԼ

ԺՈՂՈՐԴԱՅԻՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ . — Ե . Հե-
տեւութիւն . — Զ . Ուսուցչական
գործը (շարունակութիւն և մէջ) 73-78

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ . — Թարգմանութիւն
Ղեղղականէ . 78-83

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ . — Լուսինի ու քաղաք
կիրթ պատանի (շարունակել) . 83-85

Նամակ և ուխտաւորական տեսու-
թիւն . 85-93

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ . 93

Օւռարձայլք (շարունակութիւն) . 95

ՄԱՅԻՍ

Սաղարութեան արժանի նոր խը-
ղիւր . 97-100

(Գոստափառ Սուլթանին 1869 տա-
րուին անունաբանութիւնը 100-105

Լուսնարութիւն . 105-107

Կարճ տեսակցութիւն և և կրօնական
խօսակցութիւն . 108-109

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ . — Լուսինի ու քաղաք
կիրթ պատանի (շարունակել) 110-114

Ուղերձ Հնորհակալութեան առ Գեր .
Տալալեան Սարգիս Արհի եպիսկո-
պոս . 115

Որբը և մարդը . 116-118

Բրիտտոսի գերեզմանաքարի կարծե-
ցեալ կոտորը Պէշիկ Թաշի մէջ 118

Ի սգայի մահ վեհազն Տատեան աղ-
քաինամ (Յովնանէս պէյի . 120

ՅՈՒՆԻՍ

Խնդիր կաթողիկոսական . 121-126

Կենսագրութիւն Պաքալայ . (շար-
ունակութիւն . 127-130

Լուսնութիւն . 130-132

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ . — Լուսինի ու քաղաք
կիրթ պատանի (շարունակել) 132-137

Օւռարձայլք (շարունակութիւն Լղէքան-
գէջ (շարունակութիւն) . 137-143

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ . 143

Օւռարձայլք (շարունակութիւն) . 144

ՅՈՒԼԻՍ

Խնդիր առաջնորդական . 145-152

Խորհրդածութիւն . — Նամիկ և պո-
մեան Հայը հարստահարութե գէմ .

— Նամիկ (Նէցի քաջուհի . 153-156

Կենսագրութիւն Պաքալայ . (շար-
ունակութիւն . 156-158

Սրբուհի . — Հրեայ հայր և քրիստո-
նէայ որդի . 159-162

Սրտաշարժ բանք Տ . Տ . Օպարեայ
հանդուցեալ Պարիսարքի Ս . Լ .

Թուոյս . 163

Բանաստեղծութիւն քանի մի քրիստո-
նէայ (շարունակութիւն) . 164-166

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ . — Լուսինի ու քաղաք
կիրթ պատանի (շարունակել) . 166

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ . 168

ՕԳՈՍՏՈՍ

Գեր . Իսահակ Լեքեպիկոսյանի և Լե-
մանապա . Տիմոթէոս վարդապետի

վերադարձը Հապէշտանէն 169-173

Ճառ և Տաղալափութիւն ընդ վերա-
գարձ Գեր . Հարց . 173-176

Տեղեկութիւնք Տարօնէն . 176-178

Ըրդհիք ընթերցման Ս. Գրոց' 178-180	
Բարեկամութիւն Ս. Բարսեղի և Ս.	
Գրդհորի .	180-182
Կենսագրութիւն Պաքալայ (շարունակութիւն) .	183-186
Բանաստեղծութիւն քանի մի օրիորդայ մէջ (շարունակութիւն և ձեռք) .	186-189
ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. - Բարսեղի ու քաղաքապետի (շարունակութիւն) 189-191	
ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ .	191-192
Երրորդ մասեանք .	192

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Տարբերութիւն Բանաստեղծութեան և տաղաչափութեան .	193-197
Հասկացելոց մեծութեան և անհման պատճառները .	198-200
Ճառ Ստեփաննոս վարդապետի թիով մաճանեան .	201-203
Սաղմունք առ Ս. Երրորդութիւնն 204	
Կենսագրութիւն Պաքալայ (շարունակութիւն) .	204-207
Խոսակցութեան վոյ .	207-209
Տեղեկա՛ իր Իսահակ Լըքի պիսկապոսի եւ Տիմոթէոս ծայրագոյն վարդապետի .	209-212
Համառօտ ստորագրութիւն Հոյկա՛ ձոր և Ստան գաւառաց (շարունակութիւն) .	212-214
ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. - Բարսեղի ու քաղաքապետի (շարունակութիւն) 214-215	
ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ .	215-216
Հնդկաստանէն սուրբ Լեւոնոյս թանգարանին նուիրուած գրչագիր գրքեանք .	216

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Լմենապատիւ նորնտիր Պատրիարք Կ. Պօսթ Տէր Սիրաիւ Սրբազան Լաւրէպիսկոստ .	217
Գրեւորներեք .	219
Զատնի Սեպտեմբր .	224
Զատնի Սեպտեմբր .	225

Հերոսուհին Ժան դ'Արք և Օրէանի ազատութե տարեգարծը .	226-230
Կենսագրութիւն Պաքալայ (շարունակութիւն) .	233
ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ. - Սեմ. Բեա՛ միջ Փաշայի գալուստը . - Երուսիոյ թագաւորական խնամի և Լատիոյ կայսեր այցելութիւնները .	234

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Յորդոր Ըգգախիութեան .	241
Կենսագրութիւն Պաքալայ (շարունակութիւն) .	246
Համառօտ ստորագրութիւն Հոյկա՛ ձոր և Ստան գաւառաց (շարունակութիւն) .	251
Լեւոնականութիւն .	252
Մնացործ տղնական մը .	254
ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. - Բարսեղի ու քաղաքապետի (շարունակութիւն և ձեռք) .	255
Երգ ընդ գալուստ Օգոստոսիոս կոյսեր Լատիոյ .	258
Կատարինէ Բ. Ռուսաց կայսերական առ Սիմեոն Կաթողիկոսն առ Լոն արսնագիրն .	259
ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ .	261
Օղարձայք (շարունակութիւն) .	263

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Յորդոր Ըգգախիութեան (շարունակութիւն և ձեռք) .	263
Կենսագրութիւն Պաքալայ (շարունակութիւն և ձեռք) .	269-274
Բանասիրական .	274-282
ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ .	282-284
Օղարձայք (շարունակութիւն և ձեռք) .	284-285
Նոր հրատարակութիւնք . Ըգգային պատմութիւն .	285-286
Ըգգ Սիմեոն Բաժանորդական .	286
Յանկ Նիւմոյ .	286-288